

Universul Literar

Anul XLV Nr. 29

14 Iulie 1929

5 Lei

CASIMIR BELCOT

Ctitorii

CASIMIR BELCOT

de GEORGE SCRIOSTEAN

Din strălucita falangă de artiști comici ai trecutului nu prea îndepărțat, din acea fajmoasă falangă a marilor talente dinaintea războiului, când comedie era atât de puternic reprezentată în Teatrul Național prin elemente de valoare necontestată ca: Petre Liciu, Iancu Niculescu, Vasile Toneanu, Brezeanu, Capopol etc., numele lui Casimir Belcot, — care a strălucit aşa de puțin timp, dar atât de puternic pe firmamentul teatrului românesc, — trebuie să ocupe un loc de onoare și să fie scris cu litere mari în istoria teatrului nostru.

Ei era tipul cel mai reprezentativ al artistului de rasă, conștiient de marea sa rol în evoluția culturii noastre; un distins și „fin” artist de comedie înzestrat cu un talent strălucitor, cu o putere de muncă neînchipuită de mare și cu fantezie și imagine bogată.

În rolul armurierului Belcot din Ploiești, cării înțăruntă bucuros și dezinteresat arme rochizite (aproape inexistență pe atunci), trupelor de teatru în trecere prin Ploiești, el a văzut teatru de mic copil și s'a amorezat de el; așa se explică de ce s'a hotărât să se facă actor.

După ce a terminat cu succes cursurile liceului „Petru și Pavel” din Ploiești, el și-a manifestat dorința să urmeze Conservatorul și să se dedice teatrului.

Familia însă, care punea atâtea spe-

la Ploiești, căci fiind sărac nu se putea întreține la București și venea în fiecare zi de acolo spre a-și urma cursurile (avea abonament la tren) fiind cel mai ordonat și mai sărgușor elev al maestrului Nottara, despre care maestrul vorbește cu entuziasm și astăzi dându-l bildă elevilor săi.

După terminarea conservatorului a

pentru fiecare rol un cap cu totul sebăt, aparte. Ajutat de lumina luntea și studia foarte mult și de multe-a-i scliptoare, studia rolul părțile mai mici amănunte, il frâma mult, il cizela, îl reducea la cea mai plă și omenească formă și îl interdegațat, sobru și fără un pic de exagerare.

C. Belcot și Mihalescu în Ringala

C. Belcot la 25 ani

ranțe în el, s'a opus. Considerau că teatrul nu-i o carieră destul de strălucită pentru un element înzestrat cu calități aşa de mari ca fiul lor, din care țineau să facă un cănturător, de aceia Belcot ca să nu strice gustul bunilor săi părinți pe cari îi iubea foarte mult, s'a înscris la facultatea de drept din București unde a studiat până în anul al treilea când atras de demonul artei, căci urma și Conservatorul, a renunțat la facultate consacrandu-se teatrului.

A intrat în conservator în 1903, la clasa maestrului Nottara, marele său profesor și binefăcător, care l'a apreciat și l-a iubit ca pe un copil al lui și a terminat cursurile în chip strălucit la aceeași clasă în anul 1906.

Cât a fost elev la conservator locuia

jucat în diferite trupe colindând țara un an întreg în turneuri cu Petre Liciu, bunul său prieten și admirator, și cu Petre Sturdza până în vara anului 1907, când e angajat la grădina „Ambasadori” (unde e Cărăbuș astăzi).

Acolo juca — cea mai bună trupă de teatru în cap cu comicul Niculescu-Buzău și Maestrul Nottara. În „Zozo” jucă de deschidere, în rolul unui amorez timid. Belcot face o mare creație, atrăgând atenția publicului și a frunășilor teatrului românesc.

Alex, Davilla, care era director al teatrelor și vedea și angajaază în toamna acelui an (1907) la Teatrul Național din București unde debutează la deschiderea stagiunei în „Fântâna Blandă” și creația acel minutunat „Postum” al lui care a rămas „clasic” și numai al lui, cu toate imitațiile cari s'au făcut mai pe urmă, seamănde.

Apoi succesele curg în: *Scrisoarea Pierdută*, *Sapho*, *Institutorii*, *Hamlet*, *Romeo și Julieta la Mizil*, *Prostul*, *Ringala*, *Lipitorile Satelor*, (unde cu Liciu și G. Achile facea un trio admirabil), *Chemarea Codrului*, *Visul lui Ali* etc..

In fiecare piesă creia un tip nou, jucat cu mulță simplitate și cu o natură lege neînchipuită și neîntâlnită până atunci în teatru.

Belcot a fost un comic de elită, un comic „cerebral și fin” în adevăratul sens al cuvintelor, neîntrecut în comedie de salon, în tipuri, și caractere.

Avea o fantezie bogată și un talent uimitor în a se „grima” și a-și face

Belcot a fost singurul comic care a exagerat, care n'a sărjat în comedie a jucat teatru vorbind omenește și strâmbături și umflări de glas și n'a râs nici odată când juca, la dimicul tâșnea — viguros ca un leu — dintr-o privire în contrast, din gest scurt și timid, dintr-un mesaj găleșovăelicnic, dintr-o clișiere deasă o aruncătură piezișe a ochilor, din strănut neasteptat, sau dintr-o mișcă băială intelligent pusă.

Avea atât umor și trecea la deosebit rampa, înțăt chiar în roluri de na a treia din cari alți actori buni fi putut să iasă de căt cel mult „abil”, el creia un tip care vinea, vinea său, prin simplitatea și omenețea cari își ducea rolul..

Imi reamintesc că juca un rol episodic într-o comedie în care rolul principal, foarte gras în efecte, era central susținut de eminentul comic Soreanu, totuși nu se aplauda și rădea la toată piesa, căt la „Sora” unde admirabilul Belcot cu părțile mână, rămânea năuc și copile de moție în fața iubitei fără să poată nu singur cuvânt.

În cei aproape 10 ani că în Teatrul Național a jucat foarte mult și fiecare piesă un tip nou, — cu totul diferit de cele de până atunci. Belcot este actorul după care publicul se bucură el n'a avut cădere în nici un rol chiar în cele de două cuvinte care răsuau de căt simple „siluete de figură” numai își făcea apariția (amintesc

memarea Codrului, Ringala etc.) și fără sună a vorbă, publicul izbucnea în aplauze.

Ca cel mai neinsemnat rolisor el să fie creație de seamă care rămânea în mintea în sufletul auditorului.

Aceia publicul îl iubea și-l aprecia ca și sefii săi de la teatru; astăzi se spune de ce numai în 3 ani de la înființarea lui în teatru, este înaintat la gradul de societar (1910) fapt nepetrecut în atunci în teatru, iar după alți doi să ajungă societar de cl. I, ceea ce mai

„în „Sapho”“

în treaptă erarhică în teatrele subvenționate.

În anul 1910, vara în vacanță, pleacă împreună cu Petre Liciu în turneul Bucovinei și duce graiul românesc trăitor obidiți de acolo.

Îl iubea foarte mult, prietenia ambiția lor reciprocă au fost proaspătă.

La moartea lui Liciu, Belcot a crezut că să datorie să continue opera națională începută de mai susă și să nu lase pe scumpii

„în Romeo și Julieta la Mizil“

Bucovinenii fără teatru românesc. Astăzi din nou trupa intitulând-o „în teatru Petre Liciu“ și trecu noaptea. Spectacolele date de același trupă, la care se adăuga elemente precum ca Nottara, Ar. Demetriadi și alții adevărate manifestări culturale românești care fără să aibă ajutor bănesc din partea statului au avut rolul să trezească și mai în sufletul Bucovinenilor dragostea pentru țara mamă.

De 3 ani a continuat el aceste spectacole memorabile, adică până în 1914, la interrupția războiului mondial.

În Peleș a fost un artist mare, unul dintre cei mai mari și mai comici ai teatrului românesc

ale cărui creații neperitoare au rămas și astăzi în sufletul publicului.

În afară de activitatea din teatru Belcot s-a manifestat și în alte direcții. Cunoștea bine limbile franceză și germană, din care a tradus multe comedii și opere jucate de diferite trupe. Era și muzician bun, cântă admirabil din flaut și din pian.

A scris și numeroase cuplete în deosebi pe cele care le cântă înainte de războiu *Tănase*, bunul lui prieten.

Nu era viu, ci cumpătat și econom, astăzi se explică de ce după moartea lui s-au găsit 20.000 lei, suma destul de impresionantă pe vremea aceia. Era și bun camarad, fugă de intrigile de culise și nu se amesteca în ele.

In timpul războiului s'a întors în Bucovina și cu toate îngrijirile date, n'a putut fi salvat. Mizeriile din primii ani de teatru, emoțiile de seară la seară, munca excesivă și unele privațiuni suferite în acea epocă dureroasă când rămăsesese singur, fi slăbită înima care n'a putut rezista boalei. Si astfel acel care a descreșteat atât de frunță, acel rege al răsului, s'a stins într-un spital din București înconjurat de surori și cătiva prieteni într-un a-

„în Răzvan și Vidra“

murg trist și plin de melancolie, la 19 Mai 1917.

Locul la Bellu i-a fost dat gratuit de către primărie după stăruința d-lui Ar. Demetriadi, neconsolatul lui coleg și bunul prieten.

Belcot a fost un mare artist de comedie, înzestrat cu o inteligență scliptoare și cu o putere de muncă nemai pomontă. Era modest, cinstit și f. economic. A citit și studiat mult și a voiajat mult; văzuse aproape toată Europa, Valea Rinului, etc. Înainte de a muri își pusese în gând să viziteze America și Indiile. Era foarte ambicioș și sărgăuitor și vrea să joace teatru și în străinătate, lucru care să ar fi realizat desigur, dacă mai trăia; dar moartea năprăvnică l-a secerat foarte Tânăr, la 32 de ani. Teatrul Românesc a pierdut un mare protagonist.

GEORGE SCRIOSTEANU

NOTE BIOGRAFICE

Casimir Belcot s'a născut la 14 Aprilie 1885, în Ploiești. A fost al 10-lea copil al Iosefiniei și al lui Michael Belcot. Mama, era germană născută în ţară, iar tatăl polonez de fel din Lemberg, de unde venise în anul 1859, devinând în 1883 cetățean român. A fost armurierul șef al Regimentului 7 Prahova, timp

de 35 ani adică până la moartea sa.

Casimir Belcot a făcut scoalele primare în orașul său natal, la Ploiești, iar pe cele secundare tot acolo, la liceul Sf. Petru și Pavel, pe care l-a terminat printre cei dințâi la clasificare, în anul 1902, când și-a luat bacalaureatul.

De copil i-a plăcut teatru și din licență chiar aranjă și juca spectacole de tea-

„în „Sapho”“

tu, familiare, cu prietenii și colegii de seama lui.

După ce-a terminat liceul s'a înscris la facultatea de drept. Era însă lipsit de mijloace și ca să poată trăi în București a fost nevoie să ia o slujbă la Poșta Centrală. După puțin timp însă a părăsit slujba și s'a înscris și la Conservator, hotărindu-se definitiv pentru cariera de actor unde se simțea mai mult chemat. În anul 1903, a intrat în Conservator la clasa de dramă și comedie a maestrului Notara.

A terminat Conservatorul cu mare succes în anul 1906.

Fără să fie că a făcut conservatorul a dus-o din greu luptând cu tot felul de neajunsuri. L'a ajutat însă pe căt a putut mărele sau admirator și profesor, Maestrul Nottara, care îl iubea ca pe un copil alături și avea multă considerație pentru talentul și mai ales pentru puterea de muncă și dragoste de teatru a lui Belcot.

Si astăzi Maestrul Nottara îl dă de exemplu elevilor săi, arătându-l că pe cel mai sărăguitor și înțelept elev ce l'a avut în toată cariera sa de dascăl.

După ce-a terminat conservatorul a plecat în turneu cu trupa lui Petre Liciu și cu Petre Sturza.

In vara anului 1907 joacă în București la Grădina Ambasadori în „Zozo“ unde face o creație mare și atrage atenția publicului asupra sa. In acea stagiu s'a făcut el cunoscut. Atunci l'a văzut Al. Davilla care l-a chemat și l'a angajat la Teatrul Național direct stațiunii. A debutat în piesele „Răzvan și Vidra“ și „Fantana Blanduziei“ cu succese mari.

In 1910 a fost făcut societar de clasa III, pentru merite excepționale. A jucat în teatrul Național până la războiul din 1916.

Ajunsese societar de cl. I, adică cea mai înaltă treaptă din teatru.

In timpul războiului însă a contractat tifosul exanitematic care l-a răpus în ziua de 19 Mai 1917.

In ziua de 21 Mai 1917 a fost înmormântat la cimitirul Bellu.

GEORGE SCRIOSTEANU

p o e z i e

MIRCEA DEM. RADULESCU

E V O C A R E   E P I C Ă^{*)}

Sub cer de epopee, cu fulgere pe căstă,
Eu v' am văzut în marșul eroic, spre Mărăști..

Din ce legendă veche ați răsărit atâțăi,
Cu fetele severe, spre moarte hotărîți,
Transfigurați de visul cu vraja lumenioasă
Că mâine, poate mâine, vă veți vedea acasă?

Vă văd ca printre o pânză de lacrămi, vă cuprind
În brațe largi de gânduri... Văd chipul suferind
Să crunt al fiecărui soldat necunoscut
Bronzat de ger, de ploaie, de vifore bătuț..
Din ce legendă sfântă ai răsărit armată?
Ce 'nvii ca prin minune Moldova de-altădată?
Pădurile bătrâne, pe coame de Carpați,
Stăjari și fagi și paltini s'au prefăcat soldați;
Din văi, de pe coline, din luncă din Siret,
Pădurile bătrâne se 'nalță ca'n Macbeth..
Ostirea sfârâmată, pierdută, nisipită,
Trăiește și pulsează cu viață ce palpită,
Cu frunza ce 'și înalță surâsu-i de smarald,
Cu aerul Moldovei primăvaratic, cald...
Mă uit la făe-care soldat cu chip triste,
Sub valul blond de raze ce cade strălucit,
Mă uit la fața tristă de mucenice, ce pare
Ușor invâlvuită de slavă și de soare,
De nimbul suferinței fluid și dureros
Să parecă 'n fiecare a inviat Cristos!

Ai inviat din moarte cu primăvara sfântă,
Cu primăvara dulce, cu frunza care cântă,
Soldat ce, toată iarna, ai stat crucificat..
Bătut ai fost pe cruce, sfrobit și-ai inviat!
Pe trupul tău porți urme de suliță barbară,
Pe mâini, pe piept, pe coaste, pe față ta de ceară.
Porți răni adânci de cuie și simți dureri adânci
Cum sapă ca o apă granitul durei stânci...
Să apa se hrănește din sute de isvoare,
Se umflă, șerpuiște, se 'nvoltură 'n valoare,
Se 'nalță, se prefacă torrent din vârf de munți
Să se prăvăleă 'n vale zdrobind zugaz și punți!..
Năvalnic dor de lăra din fiecare piept,
Tu prăvălești Carpații și-un drum săi: drumul drept!
E drumul care duce spre satul tău nașă
Pe văile cu sălcii și căncele de caval,
E drumul care duce căruța cu doi boi
Pe câmpul cu ogoare... Lăstari de păpușoi
Să grâu nou, smaralde ce 'n aur s'or preface,
Te chiamă pe pământul din care mâini rapace
Răpesc întreg belșugul însângeratei țări..
E casa ta acolo, pierdută 'n depărtări,
Ce 'ntinde către tine lungi brațe tremurate,
Sunt ochi ce seurmă zarea și plâng pe inserate.

Gigantic stăvilarul și se ridică 'n față
Să fie-care culme e turn de fortăreață:
Tranșee, adăposturi blindate, guri de foc,
Rețele lungi de sărmă ghimpăță, aprig bloc
Compact, clădit din piatră și fier, obuziere,
Mitraliere, tunuri măcate, mortiere..

Ai dărâma și munții să ajungi la tine 'n luncă!
E cald acum și timpul e 'mbietor la muncă;

O sapă strălucește ca fulgeru 'n lumină,
Un strop de aur trece prin aer o albina,
Atrasă spre ogorul de rapiță.. Pământul
Iși cântă viața-l lină cu soarele și vântul,
Nepășător de forță și ura omenească;
Râd viile pe coastă, păduri prind să 'nverză
Iar luna și dumbrava și dealul și livada
Sunt ninse de flori albe ce 'și scutură zăpedă
E primăvara fării ce cântă pieptul tău,
E fara ce te cheamă pe văi, înspre Buzău! ●

Cutremurând văzduhul și culmile albastre
De două zile 'ntruna bat tunurile noastre,
Când tunul încețează începe mitraliera.
Un avion se'naltă și spintecă-atmosfera
Cu largi rotiri de vultur semet... E românez,
El își arată drumul... Pe umeri parecă și eres
Să fie aripi, — aripi de Arhanghel.. Toată ziua
Străfulgeră de raze.. Iți frângi în piept râul
Un semn, o clipă numai și vei porni totul
Cu viață ta ce poartă un nume.. sub tunici
O cruce porți și-un număr... Soldat, căpră,
Sau ofițer, — un suflet și-un gând spre moarte
O forță mult mai mare ca tine te ridică;
Puteri nestăvilită în pieptuți se deșteaptă;
Puteri mari mari ca tine își strigă: înainte!
E visul ce te poartă trecând peste morimile
Trecând peste tranșee schimbăță'n fizionomie
E visul ce va face din tine anonim,
Eroul sfânt, cu oase pierdute pe coline,
Spre care fara 'ntreagă veni-va să se 'nelină.

Rachete luminoase au dat semnal..

Tot
Pe văile Moldovei, ca ape revărsate,
Pornesc batalioane, divizii, regimenter..
Ce stăvilar gigantice mai poate să opreasă
Năvalnică pornire de oaste românească?
Zadarnic arsenala cu 'ntregu-i angrenaj,
Cu tunuri, cu tranșee, cu tiruri de baraj,
Cu 'ngrămadiri de sărmă ghimpăță și stânci
Ea trece peste garduri de sărmă, prin mortăz
Explozii, peste sănțuri, tranșee de beton
Armat, fortificații, granate, mitraliere, —
Potop de fier și flăcări, incandescent eloz,
Cine-ar putea să'nfrunte eroica putere
Ce se ridică vastă, gigantică, masivă,
Rudimentară forță pornită 'n ofensivă?
Cu-asalt de baionetă ea curăță terenul,
Smulgându-și libertatea, cerându-și oxigenul
Recucerindu-și dreptul la viață. Dărji, să
Un gând, un trup, un suflet, escaladând Cap
Iși vor vedea căminul și satul și pământul,
Ai lor i-așteaptă-acolo înfrigurați.. Avântul
Le-anină mii de aripi.. Ei urecă stânci abrupți
Sburând peste prăpăsti, cumpliti, cu fețe și
Arhangeli de lumină, cu fulgere pe căstăni
Ei pun drapelul țărei pe culme, la Mărăști

*) Cu ocazia unei emplinirii a 11 ani dela Mărăști,

L O T E R I E

de LUDOVIC DAUS

În cerdacul umbrat cu glicină, de pe singa, cum urci spre capătul străzii lăzilor din Iași, Vălineanu Alexandru și tacticos ceașca de ceaiu de români și mustăcel cum au botezat-o urătul său... Tunica de căpitân de vânătoare era deshunbiată de dragul unui răcoritor din dimineață aceea de Junie și sorbind din licăuă blond-transparentă, militarul își aducea privirile peste turnurile Cetățuei de deșurire dinspre Miroslava pe unde carele-i de vânător aprig il dusese să se întâlnească și mai ducă.

— Nu era vorbă acum de vînătoare.
— Iată și Nathalie, soția-i tineră, tot de blândă ca și ceaiul de români și ceașcă, își dezvălăea dinții, regulați să în acordumarea unui suris. Frunzături ale glicinei își jucau cu umbre pe chipul imbatăiat de soare tenui, pe simiole căreia părul să-l aducă aurul în firele-i subțiri și ju-

— Chéri, îți place?

— Nu-i aşa că te simți inviorat?
— Nu ești născut din ceașcă, scutură de mustăcelă subțiri și blonde, câteva lăzuri, le uscă repede în servetel și orice răspuns și le vîrbi în capotul său al femeii și o sărută pe gât.

— Ce bună doftoroaică ești tu!

— Nătie să fie că doar ea nu avea nicio face cu medicina. — ci a prins și vorbă din vînt, un sfat picat de cine stie ce buză osilită în expediție și fiindcă soțiu-i avea în mijloc și ea o neurastenie la stomac, i-a trezit prin gînd că a început să-i dimineată și la dejun și seara sa mărturie că să se culce, căte-o ceașcă de ceai de români, cit se poate să și căldău numai. Cura astăzi începea săptămâni și efectele ei se vedea chiar — deci meritul ei curățătură miraculoasă și prim contagiuine acum, de la o casă la alta, mai tot Iașiul.

— El! să nu întîrzii la cazarmă. Îmbuhindu-și repede tunica incinse și sahia și însfăcind chipul, căzu se roti o clipă în cerdac, apoi își întărișă înodată mustăcelen capot, și rîse sonor strigându-i:

— Ma gidi!

Iată scoborând grăbit scările de la poartă trăind după el ușa dela înălță și intovărășii, surâzându-i și strându-și mâna de-asupra brațului său gol din mâncea largă, până ce-l împărățește într-o întoarsătură a străzii său și când se văzu sinistră și bucuros de dulceasă răcorit de vînt, de parfum, de toporiș, razeda și crini din străzii său ostretelelor, de aroma caselor lăptelui de pe tava ce i-o aduceau pe cînd Georgel și Fereșteau busna ca să o sărute ca o înfruntare din dejunul lor de dimineață.

— Iată pregătit materia?

— Vezi să nu vă incurcați la exa-

— Prințul său cu-amândouă brațele

— pe-amăndoi de piept, apoi întărășii scurtă revizuire a uniformei

— licență.

— Cum, hai,

— mării cafelele cu lapte, păineau,

— și cînd îsprăviră, aceiași mâna

intovărășii din vîrful brațului gel, și plecare copiilor.

Odată singură, Nathalia pierdu surisul ei încăntător. Nu mai avea pentru cine să joace comedie perfectei fericirii. Acum vorbea numai cu ea. Din solda bărbatului și venitul zestrui, ea doar avea grija cheltuielilor și răspunderea deficitarului final. În această priință ca își ținea soțul străin de orice preocupări, mulțumită să-l vadă plecând voios la cazarmă, ori să-l pregătească proviziile când își umplea cu cartuse tolba ca să plece cu prietenii după sitară, prepelite, rate sălbatică ori iepuri. Cât despre copiii, cui alteia decât tot ei îi cădea în sareină să-i înelecură, să le facă la timp ghete și hănuțe, să le dea cărți și bani pentru prăjitură ori înghețată. Numai ea stie ce-o costă în griji și sacrificii echilibrul mediecrului ei buget, mai ales că zestreau pușcă într-o vie care, după un an bun, a avut doi păcatosi și acum și al treilea se arăta la fel de pe urma unei brume căzută tocmăi când erau butucii în floare. Iată de ce nu și-a dus copiii în vara trecută la munte și nu-i va duce nicăcum. Ca să se mai implice cu soarta și-a creștat nădejdea loterilor, visând mereu lotul cel mare. Căci bani cheltuiți fără alt rezultat decât siguranța că la viitoarea tragere numărul ei are să iasă... Un milion! Nu mai puțin de-un milion! Va porni în voiaj, va sta o lună la Paris, va trece prin Roma și prin Venetia și să și vedea în ziua întoarcerii salutată la gară de prietene, îmbrățișând și acoperind cu daruri pe Georgel și Petrișor cari i s-au atârnat de gât și-o măncă-n sărutări.

Vîzând, luase un număr din „Le Matin”, la care era abonată și parcurgând vestile mărunte căteva rânduri o făcând să tresări. Carnegie, milionarul american, suferind de stomac, pe urmele unei neurastenii, făgăduia un premiu imens persoanei care-i va indica cel mai bun leac.

— Doamne! exclamă Nathalia și-si duse mâna pe inimă.

De bucurie se îmbujorase până în altul ochilor. Vedea pe Alexandru al cărui sorbindu-și tacticos ceașca de ceaiu de români și dimineață, și după dejun, și seara înainte ca să se culce... Dacă își curărisit pe el, de ce nu s-ar curărisi și Carnegie, cătării el de miliardar... Bietul om!... teacmai pentru că-i bogat il otrăvesc medicii cu doftorii și evită leacul simplu, adevarat, dat de Dumnezeu în îmbelșugatul rod al pământului, în floricea aceea pufuită galben și împrejur cu geana unor petale albe... El nu, domnule Carnegie, nu, n'ai să mai suferi, vei bea și dumneata ceaiu de floare de români, ca Alexandru, vei bea, domnule, și în căteva săptămâni ai să te simți un alt om, săcăpat de neurastenia aceea a stomacului de care suferi... Iată, eu, de-aci din Iași am să-ți dau leacul și-i să renăști, ai să invii...

In cea mai perfectă frantuzească, cu cele mai ample explicații și călduroase recomandări, scrise Nathalie singură la postă, o recomandă, apoi strânse cu multă grija recepția, la loc sigur, printre biletele-i de loterie.

— Si începu să aștepte, gândindu-se:

— Carnegie trebuie să-mi fi primit scrisoarea, dacă n'oi fi în călătorie cumva, cri dacă secretarii n'au întârziat cu desfăcutul corespondenței... Ori cum, o scrisoare din România trebuie să le fie atrasă atenția prin raritatea ei... Da, da! Carnegie a și citit-o și desigur a și ince-

put cura lui de ceaiu de români... Nu-i aşa că-i bun, sănătă, călduță, atât de aromat și de lăptede... El, dar de ce Carnegie nu i-a răspuns încă?... Așteaptă de sigur să-si facă efectul deplin cură... Hotărît că da... americanii sunt oameni practici și nu pălvărăgesc degeaba. Numai căteva săptămâni să mai treacă și nu se poate să nu-i trimiță premiul meritat sub formă unui cec. — căci aşa a-chită americanii în cecuri, — un cec de zece mii ori poate o sută de mii de dolari... pe puțin...

Alexandru o tăchina:

— El ce-ți face Carnegie al tău?

Iar Georgel și Petrișor nu era ză să n'oi 'ntrebe:

— Maroan, nu ți-a răspuns încă americanul?

— Va răspunde, n'aveți grija voi... stiu eu ce știa.

Dar atât era de sigură și atât de bine știa, că se va împlini trei, apoi patru luni și nu veni nici în rând, căt de mic, din America.

Acum era pe la sfârșitul lui Octombrie, iar socotelile viei indicau din nou pagubă... Toamna își răbufnește ploile de-alungul zilelor din ce în ce mai inopinate și mai umede așă că, de urît, Nathalia începusă să brodeze un șerpe pentru altarul dela Sfântu Neculai, biserică săracă în zestreau lăsată de ctitorul ei Marele Stefan. Era ofrandă cucerniciei sale de ortodoxă crescută în credință sfintelor datini străbune și, zi după zi până târziu noaptea, ochii choseau iar Andrelele jucau printre degete prințând firele subțiri în ochiuri și impletind horbota dumnezelui având.

Georgel și Petrișor, răsfătați și cruzi, găseau prilej să facă spirit:

— Maina vrcea să cumpere pe Dumnezeu doar i-o scoate lozul cel mare la vîțcarea tragică.

— Ori ca să-i răspunză americanul.

— Tăuți, nu vi-i rușine!

— Zău, spune maman că nu-i așă stăruie, Georgel uitându-se la tatăl său care-i făcea cu ochiul, incurajându-l.

— Spune că nu-i așă! repetă Petrișor... și de ce-i dai atâta zor? De ce?... Pentru că știi că Dumnezeu n'aude, n'a vede, până mi-i da gata derul!..

Sunteți niște proști... niște proști! se căteră Nathalie. Si, ca să vedeti că nu-i cum ziceti, iaca, nu mai lucrez....

— Maman, vai de mine, maman...

— Să îsprăvit... nu, nu mai lucrez.

Si se ține de cuvânt jicnită în religiozitatea intențiilor ei curate.

Sosi Crăciunul, apoi anul nou și Carnegie tet nu da semne de viață, cu foarte că Nathalie îi trimisese, ascunzându-se de-a său, o a doua scrisoare, tot recomandată și cu aceleași largi deslușiri în privința efectelor ceaiului de români asupra stomacului și a nervilor. De ce nu răspunde? N'avea încredere americanul în rețeta dată, sau... El, dar cum de ou să gândit! Poate'n America romană crește mai mășcată, în proporții de mărgărite mari, întru nimic asemănătoare româniei neastepte de câmp, simplă, cu proprietăți atit de bine-făcătoare... Hotărît, astă trebue să fie... El! dacă-i așa, îi va trimite ca floare de români lui Carnegie, pentru ceci... Numai căteva fire opărite în apă cloicotă, de trei ori pe zi. Da, domnule Carnegie ai să vezi, ce lucru bun e români noastră!.

Ii expedie, chiar a doua zi, un mare pachet, de două chilograme și c'o scri-

OM ASCUNS

de EUGEN LITEANU

Ne adunase întâmplarea la un pahar cu vin. Ne-am dat mâna și ne-am recunoscut Era așa de mult *de-atunci!*.. Toții infiripăram cu ușurință, lacomi treutul acela, al amândurora, din imagini care răsăreau din fiecare privire și fiecare cuvânt al nostru.. Târgușorul moldovenesc depe malurile Bahluiului, cu o gară de cale ferată și străzi seorburoase între case și dughene mici și ridicule, reînvia o clipă în amintirea noastră, ca un prieten bun, mort de-atâta vreme.. Întâmplări *de-atunci* prindeaau vieață, răscolinindu-ne sufletul cu ecurile îndepărătate ale copilăriei.. Ne revedeam prin timp micii necăjiți de grija școlii; fericitii hoinari ai vacanțelor salvatoare; исcusitii născocitori de răutăți de tot felul.. Apoi liceeni.. Cu viață de gazdă fără supravegherea părinților. Prietenii dubioase.. Primele țigări.. Primele amoruri cu răvașe amețitoare strecurate în ghiozdane.. Avertismente.. Vreo eliminare-două.. Si căte și căte!..

Ne-așa oprit mai mult asupra unei întâmplări care fusese a prietenului meu.. Într-o vacanță, la noi acasă, în târgușor..

Acolo, în centru poate o mai fi existând și acum cărciuma lui domnul Pincu, cu firma „La botul calului”, — sau așa ceva.. Era locul de întâlnire și de plăcut popas al inteligențialilor din localitate, unde d. Pincu, mic, radios, bătrână, îi primea pe toți cu aceeași statornică veie bună..

Avea domnul Pincu două odăi rezervate unor asemenea clienți; în prăvălie la două mese mari cu scaune lungi

soare în nauntru și care să reîmprospătă savantele-i recomandații.

Si din nou începu să aștepte. Treceau așa Februarie, apoi toată luna lui Martie, sosiră și Paștele aducând și re Viorica, sora Nathaliei, care dând peste aerul început de acesta, se năpusti să-l îsprăvească. Georgel și Petrișor privind la andrelile ce legau firele subțiri în ochiuri și desemnuri, se simțiră din nou înboldiți să facă spirit:

— Mamă, tot n'ai primit serisoarea din America?

— Dacă sfirșește tantă Viorica aerul, americanul are să-ți răspundă mătale sau tantii?..

— Si lozul cel mare pentru cine-o să-l tragă Dumnezeu?

— Pentru mama ori pentru tanti Viorica?

— Ghici ghicitoarea mea.

— Pentru cine?.. pentru cine?..

— Rădeți.. rideți gogumanii mamei!..

Si Nathalie, prințind în amândouă brațele ei pe cei doi băieți, își revărsă peste-amăndoi lumina surisului ei blond:

— ...Da cind s'o nimieri odată și-odată cine-o să profite mai mult.. eu?.. sau voi cari rădeți.. plozilor!..

deoparte și de alta, în zile de iarmaro, mâini bătătorite ridicau zeci de pahare, în larmă de vorbă, de râs și de cântec... Glia.. Dincolo, după ușa cu geamuri și perdelute albe, în fumul de tutun bectimis își avea loc controversa politică și.. „se punea țara la cale”, cu păhăreliul de vin ales și mușchiulețul la grătar.. Boerii.. Iar domnul Pincu nu-si mai vedea capul.. Si, deși om practic și foarte clar văzător în ale comerțului, pentru nimic în lume nu și-ar fi chemat ne madame să-i ajute și cu atât mai puțin pe fiica d-sale.. D-ra Estera, — mi se pare.. Ar fi echivalat cu cea mai mare înjosire. Așa că se ajuta cu un singur băiat, tocmai.. Si d-ra Estera, dimpreună cu mama, sta în odaia din fund unde se aflau alămăria mereu lucitoare și sfeșnicile de argint pe bufet. Doar căteodată vreuna din ele venea să întrebe sau să aducă ceva lui domnul Pincu, dând prilej de glume sărate sau nesărate în dreapta și în stânga, sau la aluzii fine cu clișiri sirete din ochi...

Domnișoara Estera, era nălătușă pe potriva prietenului meu și albă, cu părul negru, frumoasă.. Avea mai puțini ani decât noi, — cu doi sau cu trei — și se prepara de liceu în particular dimpreună cu alte colege, la directorul școlii israelite. Prietenul meu, trecuse chiar în acel an la liceul militar.. Si acum plimba cu orgolin, dimineață și seara, în susul și în josul străzii principale uniformă cu albastru, roș și nasturi strălucitori.. Iar Sâmbăta și Duminicile în micul parc de lângă biserică, el era punctul de atracție al întregiei tinerimi băstinașe.. Mai cu seamă fetele.. Unde erau inimile fetelor!..

Era pe la sfârșitul vacanței.. Imi spuse vesteau un coleg de-al nostru.. Cu amănunte bogate, senzaționale.. La marginea târgului într-o seară senină, cam târziu, în livada domnului Pincu se deslușiră două umbre.. Două umbre se deslușiră în fața ochilor necăjițului prieten care era domnul Pincu, — pus deja pe urmele lor.. Adică pe urma copilei lui Estera și a băiatului domnului profesor, cu care ea legase așa de strânsă prietenie netam-nesam.. Dormise, — putuse să doarmă încă mult așa, dacă într-o zi la un răchiu, vecinul lui — un gospodar — nu i-ar fi destăinuit de-a fira în păr, ce se întâmpla de câtva timp, în fiecare seară, într-un colț tăinuit din livadă..

Deodată n-a crezut. Si-a întrebat numai între patru ochi pe madame, ce face Estera, seara... „Estera se plimbă seara cu prietenele ei...” — fu răspunsul.

Domnul Pincu a înțeles. Si a tăcut. Dar în sufletul lui era o adevărată furtonă.. Un cataclism.. Cum să intuneceat bine, a lăsat tăcătă balta, n'a vrut să mai știe nimic și a intrat în livadă, lă-

sându-se de vale, către marginea spusese vecinul..

A doua zi, tot târgușorul acela malurile potolitului Bahlui, era în bere ca însăși Bahluiul după o plăcerențială.. Băiatul d-lui profesor, găsit, noaptea în livada d-lui chiar cu fata d-sale.. Eroul, supusă aspră detențione familială, nu-mi tui vedea până la începutul școlii, posedat de podoaba militară sătmăreană colivie de dimineață până târziu.. Iar fata, — grăjoasa dătăteră — la fel, cugetând cu lacrimi nestatornicia fericirii pământenești.

Am revenit la școală.. Anii, — după altul — treceau, aducând și alte griji, multe desiluzii și viață vărată viață de luptă și dacă nu și străneri apoi desigur de prea puține tisfăciții..

Nu-mi mai văzusem prietenul și sau aproape de loc.. O singură treacătă sărăcă să ne putem vorbi, acum.. Când întâmplarea ne aducea pe-amăndoi la un pahar cu vin, maghiul strop de hicoare reflecta în sul copilăria noastră, divina și copilărie..

Deodată pe fruntea prietenului se ivi negura unei întristări. Ne-așteptat la altceva: să ia și dănușă la înveselirea pe care mi-o săzesc mintirea.. primei lui iubiri, prietenul nu vră să sărbătorescă ceasta. Mă asculta stință, cu ochii cat, cu gândul cine știe unde, și fi voit să spui ceva dar il opresc. În jurul nostru se lăsa o rîndă iarna într-o cameră în care se învecină dintr-o sobă de fier.. Apoi nu mai rar, tot mai greoi, monosabil, ce ne-am despărțit — târziu — cu duință vagă de a ne mai întâlni.

Nu mai înțepea nici o indată mintirea aceea indispusese atât și pe prietenul meu, fugând de ea, să săptă urită.. sau cine să fie..

Peste căteva zile l-am văzut la unei femei, grăbit.. Era soția lui spusese că e insurată.. Dar semănația atât de cunoscută.. Si imi veni iar în minte întâmplarea fata d-lui Pincu, — frumosă Ea Era chiar dansă!

Cernăuți, 10 Iunie 1929

A S A S I N U L

de EUGEN BOUREANUL

Prin biourouri e o liniște apăsătoare, dințită doar de scărțăturile penitelor și fătul rar al hârtiilor mișcate dela cul lor.

E cald, foarte cald, — înainte de amiază.

În bioururile statisticei, învăluite în penumbra aruncată de caturile nenumărate ale clădirii, și îngheșuită în preajma unei curți de-o pajmă, securile electrice luminează atât de slab, încât par mai curând — niște lumânărele sărace, aprinsă la căpătaiul unor morți neobișnuite așezăți. Căci slujbașii aceia, cu chipurile îngăbenite de nevoi, cu somnolență stovirei apăsând pe ploapele scoborîte supra hârtiilor, sau chiar închise de buiu, își fac impresia că ar fi hârcele moriorânt din vechi vremuri, în reșpozitii fuseseră rânduïți de jur cejorul cuprinsului mortuar, ca să sădă că mai puțin loc... lucru care-l și de altfel în orice autoritate și-ar fi să intră...

Liniștea pare cu atât mai ciudată, cu cără Iliuță Sucupan a incremenit colțul în dosul mesei peste care capul își apleacă în mișcări sacadate, ca să nu revină în poziția normală, decât în zgomot zbârnat, ce vine — din cănd — de afară.

Buji și figura cea mai interesantă, a excludutului, bine înțeleas după aceia, a toții directorului, cu care-l deopotrivă și de care-l deosebesc multe stări și faze...

E drept că Iliuță Sucupan nu mai avea nimic din însășiarea „spadăsinută“ de care îl plăcea să-și amintească... posindu-și zilele de glorie.. de-odinioara. Pe trupul deșirat, ca înfipt în nisip catalig noduroase, se vârșea un aspor de mongoli, uscat, cu pielea oboieră ca de pergamant prăfuit de vreme și minusculă piramidă triumghiulară al cărei vârf intors în jos, se termină printre tăcălie, la fel ca cele cu care în călătorii greci împodobeau bărbiile salilor imberbi.

În vremurile de glorie?... Si Iliuță-Sucupan estează când pomenește, sau își amintește de ele, faimă!... bani!... E vorba dumum... acum?—nu e decât subșef de birou cu vremelnică îndatoriri de arhivă și eternă întrebuițare de „trepădă“ în direcția statistică a unui ministr

arhivă? — un antret și mai întunecos, „birourile“ alăturate, murdar, îndată pe unul înalt geamă, în penumbra căruia se lămurește o masă lună și o torabă de zarzavagiu, proiectată în dulap, în care se îngheșue — peste grămadă — tot felul de hârtișorii: hârtălage statistică, pliante de hieroglifele celor mai fantastice și, pe lângă, menite să justifice doar închiderea unui timbru... rapoarte așa faptelor și stărilor... din lună, — nu! cam tot ceea ce alcătuiește „arhiva“ oricărei autorități din țara noastră — și mai ales „referate“!...

„Referatele“ acestea îi fac pe Iliuță Sucupan să se răsvârtească împotriva îndatoritoroi de „arhivar“, pe care îl se încăpătâncă să îl-o înțeleagă, care-i „subșef de birou“. Prea bine că ochii de „copile“ lor... penza alcătuiesc cel mai voluminos dosar arhivei. Si faptul e, doar, destul de ghrib: fiecare ins, care mâncă din bujii statului, trebuie să-și justifice — în fel sau altul — rostul lui în întreaga cea are în erarhia funcțio-

nărească, iar când îndatorirea asta nu are nici un rost, face omul ce poate.

Domnul „director“ Halbmann-Omicron face... referate, împotriva oricui, dar mai ales a lui Iliuță Sucupan...

Aproape în fiecare zi, „subșeful“ năvăloșe în camera alăturată „archivei“.

— Iar mi-a făcut referat!

— Cine... Iliuță?

— Eh, cine?.. Maimuța urlătoare! — izbuinește cătrâniț Iliuță, cu o aluzie prea străvezie la două metehne ale directorului: chipul, nespus de asemintor cu acel al „frăților mai mici ai omului“ și slăbiciunea lui de a răcni și a se jeliu cu atâta nestăpânită îndărjire încât — la urmă — cuvintele i se amestecă într-un fel de sunet gutural, nedistinct, care seamănă mai mult a urlet de neputință.

In tot atâtea rânduri, Iliuță Sucupan se repede în cabinetul directorial. Funcționarii își ciulesc urechile... iar de dincolo nu se mai aud decât... tânguiri, răcănete, amenințări... care sfârșesc prin obisnuitul urlet nelămurit, după care „directorul“ își face apariția dând din mâini, galben la față, cu ochelarii tremurând de-asupra privirilor injectate:

— Aista-i nebun!... Am să-i fac referat... să-l interneze în balamuc!...

In ziua astă, călduroasă, de amiază de vară, subșeful e și mai amărit ca oricând. Dactilografa serviciului i-a arătat copia unui referat nemai pomenit de lung, prin care i se cerea îndepărtarea din serviciu... pe motive de „privighenie“ a vieții funcționarilor din serviciu“.

Directorul șezuse închisă toată dimineață și tiocluse cel mai savant și mai neînțeleas de lung raport, dintre toate acele pe care le întărise de căiva ani încoace.

Tot în dimineața aceia, Iliuță Sucupan intrase în biourori foarte amărit.

— Cine mă împrumută cu un sutor?

— Iar și ai tocata aconturile?

— Lasă-mă, bre! — nu mă mai ne căji și tu... E bolnavă soră-meă și n'am nici de-o pâne!

Parăsia nu găsise, — în schimb directorul lipsea din serviciu de vreo jumătate de oră. Plecase cu referatul, să-l prezinte secretarului general...

De data astă subșeful nu se mai răsăvătise. Încă un referat... Co era să fie?... Dar acasă... acasă... Si se lăsa pe scaun, în dosul mesei lungi a arhivei

In sală era cald și aproape întuneric. Iliuță Sucupan nu dormise toată noaptea. Veghiase lângă căpătaiul văduvei împovărată de copii... pe care-i ingrijia tot el, din amarul lipselor și în tremurul amenințărilor de referate...

Il se prins somnul și începu să toroiasă, — dar de afară veniau shârnături scurte, neașteptate, care-l săfăceau să tresără mereu. Cățiva tinichigii reparau acoperișul ministerului și marginile tinichelor ajustate, se incolăciau — ca niște spirale — sub mușcătura foarfecelor. Uncle sărăiu departe, tocmai jos, și se izbiau shârnăind în lespezile de balzal al curții.

Cândva, Sucupan se ridică dela locul lui și ieși la lumină, în ușă. Tocmai în clipa aceia, un rotogol de tablă încolăcită, și fulgeră pe dinainte și se izbi în cimentul balconului, sărind de căteva ori, din ce în ce mai scurt, ca o vîțătă obosită. Subșeful o privi lung, apoi

se aplecă, o ridică în neșire și începu să desfacă spirală... Deodată îi veni în minte că ar putea face din fața aceia... mucarnițe de candelă... Prin mintea nevoieasilor trece, de multe ori, putințele celor mai meschine economii...

Iliuță Sucupan intră iarăși în arhivă și se rezină de colțul mesei, desdoind mereu fâșia de tablă, care lucia și mai puternic în penumbra încăperii...

— Am să fac niște mucarnițe... pentru candela mea, de la cimitir... Săraca măma! — de când n-am mai dat pe la groapa ei... Eh, ce să-i faci? — dacă-i sănăcie! — și prinț'o ciudată împerechiere de gânduri, mintea-i fugi la nouă referat al directorului: — Ci-că să mă supui unei comisiuni medicale! — și-l prinse o funie grozavă împotriva șefului — Dă! — să nu-i răsucesc gâtul!

I se păru că în arhivă se întunecă mai tare. Iși ridică privirile înrăuțate. În ușă încremenise directorul, care-l cercea cu ochii însărcinăți, neînțelegători... Iliuță Sucupan făcu o mișcare bruscă și ascunse la spate fâșia de tablă desdoină. Prin aier fulgeră o clipă ceva, ca o lămă mult mărită de repezeala mișcării...

Trupul greu al directorului se frâmăntă pe loc, îsbându-se de canatele ușei. Geamurile sbârnăiră și el se răpuscă îndărăt, cu un urlet nefiresc, de groază...

Subșeful încremenise:

— Aista... curat c'o înnebunit — apoi aruncă fâșia de tablă după masă și tricu în biroul alăturat, din care privirile funcționarilor — inviorați de sgomotul de mai înainte — il întiuiau cu răcioase...

— Dar... ce-a fost, Sucupane?... Cină să-i ișbit de ușă, Iliuță?

— Stiu eu?.. Maimuța urlătoare!... Se vede că... s'o intoxiceat cu-atâtea referate...

Trecu un timp. Liniștea se lăsase a-ceiași întreruptă din când în când de căte-un sgomot întâmplător, de zbârnături spiralelor de tablă, scăpate de pe acoperiș, ori de îndepărtatele lovitură a meșterilor tinichigii...

— Câte e ceasul? — întrebă cineva.

Iliuță Sucupan nu avu vreme să-și mai întoarcă privirile, spre cadranul ornicului de de-asupra dulapului arhivei. Privirile i se oprișe nedumerite spre usa sălii... iar între chenarele ei se oprișe un monom foarte ciudat: în frunte un subdirector, om firav și puțintel... în toate... — după capul negricios al frunzașului, se aplecase trupul legănat, din cărui cap se deslușiau, cu osebire, privirile scrătătoare, de om de legă, ale... directorului-general dela contencios, — iar în spatele lui, rotofei și foarte precaut se apleca — acum într-o parte, acum în cealaltă — fruntea și gușa grăsă a directorului personalului...

Monomul acela, do arătare năzbătătoasă, se frâmăntă un timp între teamă și datorie, bocănind nervos în asfaltul balconului, apoi — ca impins de-un resort — tăsnii prin cele două uși, și nu se opri decât în biroul alăturat arhivei, unde se desfăcu într'un cerc impunător, în care șeful contenciosului luă însășiarea unui nou Don-Chichote, străjuit de-o parte și de alta de doi scutieri, tot atât de vrednici și de bondoci ca și vrednicul Sancho Pansa...

— Ce-a fost aici? — făcu, tremurând, directorul general al personalului.

— Un funcționar a vrut să asasineze

GHEORGHE LAZĂR

Era în dimineața unei Duminică din Decembrie 1812. În ajun coborîse din munții „hotarnici” o ceată deasă, de culoarea lăptelui, pentru a se cîdhi peste noapte în ulițele străme și încalcite ale Sibiului. Si nu se trezise deși clopotul din turnul orașului sunase de mult ora deșteptări.

Prin negură mai deasă decât întunericul, roiau, din hudițile de margine de oraș, în spate cetate, bărbați cu haina înflorită a cămeșii și femei cu brobada de sărbătoare pe cap. Printre ei se pierdeau mogâldete de copii, ținându-se unii de cămașă ieșită de sub cojocel, a tatălui, alții de rochia de postavă a mamei. Erau bieții robi Români „măiereini”, cari își grăbiau pasul prin ceată umedă și rece spre „biserica grecească”, ascunsă în fundul unei curți dosite din cetate; zorbiau cu toții, spre bisericuță fără turn, clădită de evlaviosii Români macedoneni, în care după cum li se vestise, va tălciu cuvântul măntuirii, dascălul mult învățat dela școala popiască, feciorul „avriganului Lazăroaie”.

Najă și tîrda bisericuță gêmea de oameni domnici să asculte vesta de măngâiere. Cântarea din strană a candidaților de popă trecea, peste capetele lor plecate, în valuri domoale, asemenea fumului ce se ridică din cădelniță și din arsură lumenărilor multe.

Deodată un murmur înfrigurat frea-

mătă mulțimiea. De pe buzele arse de lipsuri se desprinde cuvântul de bucurie înspăimântat: „Vîne dascălul” și plină de cuviință se frânge în două, pentru a face cărare largă celui ce răsărise în pragul bisericii.

Era un bărbat în vîrstă cea mai frumoasă. Pe față i se lupta tinerețea năvă cu bărbăția serioasă. Fruntea largă, umbrită de șuvite bogate, ocrută sub streașina ei, doi ochi mari, arși de focul dorințelor și nădejdilor de inviere. Trupul supt de neodină și suferințe era învăluit de o haină ponosită și sămăna mai mult a rasă de călugăr. Stând o clipă în pragul bisericii, se inchină făcându-și cruce, și apoi cu privirile prinse în piatra podelii, trece pripit prin mulțimea îngemunchiată de evlavie și admiratie.

Gândurile mulțimii nu mai întovărășiau de mult rugăciunile dela altar și nici buzele răspunsurile din strană diecilor. Teții erau într-o așteptare înfrigurată. Sufletul le colindă împărăția dorurilor.

Sluja se apropiu de „princeasnă”. În clipita această, Gheorghe Lazar, care piezi din ochii mulțimii, după iconostasul intră-aurit, răsări pe piedestalul înalt din mima bisericii, cu față strălucind ca a unui arhanghel și grăi mulțimii:

— „Da, frații mei de trudă! Vă întreb acum unde vă este frumusețea eea dințai a chipului vostru? Unde vă este crea-

dința gândului moștenit din strâmbă. Să vă spun eu! În voi, în sufletele văstre de nepoți uitați ai marilor cări au stăpânit semințile și tările Doar sănge din sângele slăvitorilor naționați ai Rămâului sunteți, și ei altă seară nu au croit: să stăpâni și să porăpeze neamurile, iar nu să robim ca niște neacălcase. Căci adevăr grăesc vă, ar pogori vreun străbun de-al nostru ne caute pe plaiurile de moie, nu ne mai găsi, fiindcă în palate străbucă din orașele mari ne-ar căuta și hordele noastre de robi sără lumini.

Deaceea porunca nouă, prină văzdubul apusului însângerat am vă să vă vestesc. Doar Domnul mi-a cedat asemenea lui Ilie și mi-a zis: „Între frații tăi, și-i învață să cunoscă cinsteașă slova, și sufletele lor să se înfrumusețe ca în ziua zâmbirii lor, din gura lor va curge cuvântul mai de decât mirea din fagure.

„Da, cu sprijinul slovei și credința obiceiurilor moștenite din tată în fiuitori suntre să ne luminăm ființa și stră de neam roman. Să ne cunoscă haina sufletului, urătită prin amestec cu alte semințe și să-l îmbrăcia haina albă a limbii curate ce-am moștenit dela părinții noștri din Râm. Numai atunci vom ajunge iarăși semințe și pănoitoare, cum dintr-un început nici chemarea.

Adevăr, adevăr grăesc vă, că pe tru a purcede pe drumul de lumenă și paste porunca de a nu socotii prea multe ale trupului, căci dacă dorim să înfrumusețarea și îndulcirea datori suntem să amărim trupul!

Iar când porunca aceasta va fi împlinită, fie chiar și cu cele mai sănătoase jertfe, zorii invierii neamului român vor inserona asupra noastră, iar Domnul va vesti tuturor seminților din lume: „Iată aceștia sunt cei ce vin din străinătatea eea mare, care și-au spălat veșmântul sufletului în lacrimi și sângere și l-au sbicat în căldura credinței. De ceea în fruntea neamurilor îi vor veni în fața tronului. Ei nu vor mai flămânde și nici nu vor mai însetoșa, căci Dumul bun ce s'a sălășuit în mijlocul lor îi va paste și-i va povăti la izvorul apă iver și Eu le voi șterge toată lacrimă din ochii lor”.

Astfel își începu Gheorghe Lazar, marea de apostol în bisericuță săracă din curtea dosită a cetății Sibiului.

Z. SANDU

cu „iata gan” pe domnul director Halbmman-Omicron!... E-adevărat?... își începea interogatoriul emul de legi.

— Unde-i paloșul? — se amesteca sfîlnic și subdirectorul din „comisiunea de anchetă”.

— Aiai fost înșarcinăți de... domnul ministru, să cercetăm cazul acesta de îndrăzneală nemai pomenită! — relua și mai aprig directorul general al personalului, cercând să dea o căt mai neînfricată atitudine corpolenței lui tremurătoare.

Funcționarii se priviau nedumeriți.

— Cum... domnilor? — Nu vreți să spuneți nimic?... Tănuim?... Să vină domnul Sucupanu! — se încreunță omul legilor. — Domnule Sucupanu... cu ce scop ai venit la minister cu un... iata gan?

— Eu, domnule director general? — întrebă subșeful cercetându-și tovarășii de serviciu, cu privirile însărcinătoare.

— Dumneata! — făcu aspru unul dintre cei doi Pancia. În clipă când d. director Omicrom a vrut să pătrundă în serviciu, ai rotit prin aer un iata gan,... o sabie, și numai mulțumită întâmplării d. Halbmann a scăpat cu viață.

— Unde-ai ascuns iata gan? — întrebă scurt directorul general al contenciosului.

— Care... iata gan, domnule?... Să mă bată Dumnezeu, dacă...

— Te sfătuiesc să-l scoți numai decât... pentru că în starea dumneatale...

— Da' ce, domnilor?... eu sunt nebun? — se răsărăti, aproape răcnind Iliuță Sucupan.

Triumviratul anchetator se smâncă îndărăt. Deodată ochii subșefului lucără de-o înțelegere. Trebuia în arhivă, urmărit de privirile monomului, care și aplă-

cau capetele cu o nespusă precauție, urmărind mișcările „asasinului”...

Subșeful ridică fâșia de tablă și se întoarce cu ea, intinzând-o cuiva, fără să spună ceva,

— Ce-i asta, domnule? — făcu Don Chichete.

— Iata gan!

— Care iata gan?

— Știu eu care? — ridică din umeri Iliuță Sucupan — iata gan!... De unde vreți să vă scot altul.

— Dar acela cu care-ai vrut să-l descripi pe d. director Halbmann-Omicron?

— Apoi... când a vrut să intre pe usă... desdă-jam tincineaua asta!... Mă gândiam că i bună de niște mucarnițe, pentru candela mamei... dela cimitir.

Comisia se privi nedumerită. Unul dintre membri laici neîncrezător „corpu de judecătă” și — de data asta — monștrul se reface — scănat de teamă — și ieșă în ordinea hierarhică și după vechime: în frunte se legăna trupul rotofeiul al unuia dintre cei doi Pancia — directorul general al personalului, la mijloc însuși don Chichote, dicând — triumfător — strălucitorul iata gan, — iar la urmă, după cum îi indica și gradul, subdirectorul din comisiunea de anchetă...

— Dar... ce-a fost asta, bre Iliuță?

— Ce-i cu iata gan, măi?

Subșeful scutură amărât din cap. Bărbața de față imberbă și tremură a râs, dar poate și a suspin stăpânit, și întrebă foarte umil și desnădăjduit:

— Nu, zău! — nuă dragilor!... Dați-mi, bre, un sutar că... n'au nepoatele nici pâne, pe ziua de azi!

EUG. BOUREANUL.

MÂNĂSTIREA HUREZUL

Domnul filantrop și diplomat și în același timp destul de bogat — Constantineță Bucoveneanu — în dorință de a-și învăța rudele prin gust și bogăție puse de la zidi sub supravegherea marelui stolnic Pârvu Cantacuzino → nu departe mânăstirea rudelilor sale — Bistrița — în poziție fermecătoare pe valea râului Burezul, ce izvorăște din muntele Cetățuia, mânăstirea căreia i-a dat numele acestui râu ce-i răcorește așezarea. Mai pizania săpată în piatră ce se află suspră ușei la intrare în biserică, construirea a fost zidită în anul măntuitorului epoca cea mai strălucită a domnișorilor, cu gândul poate ca să-i aducă la lăcaș peridru odihna vesnică și rentru exprirarea păcatești și luase partea păgânilor împotriva

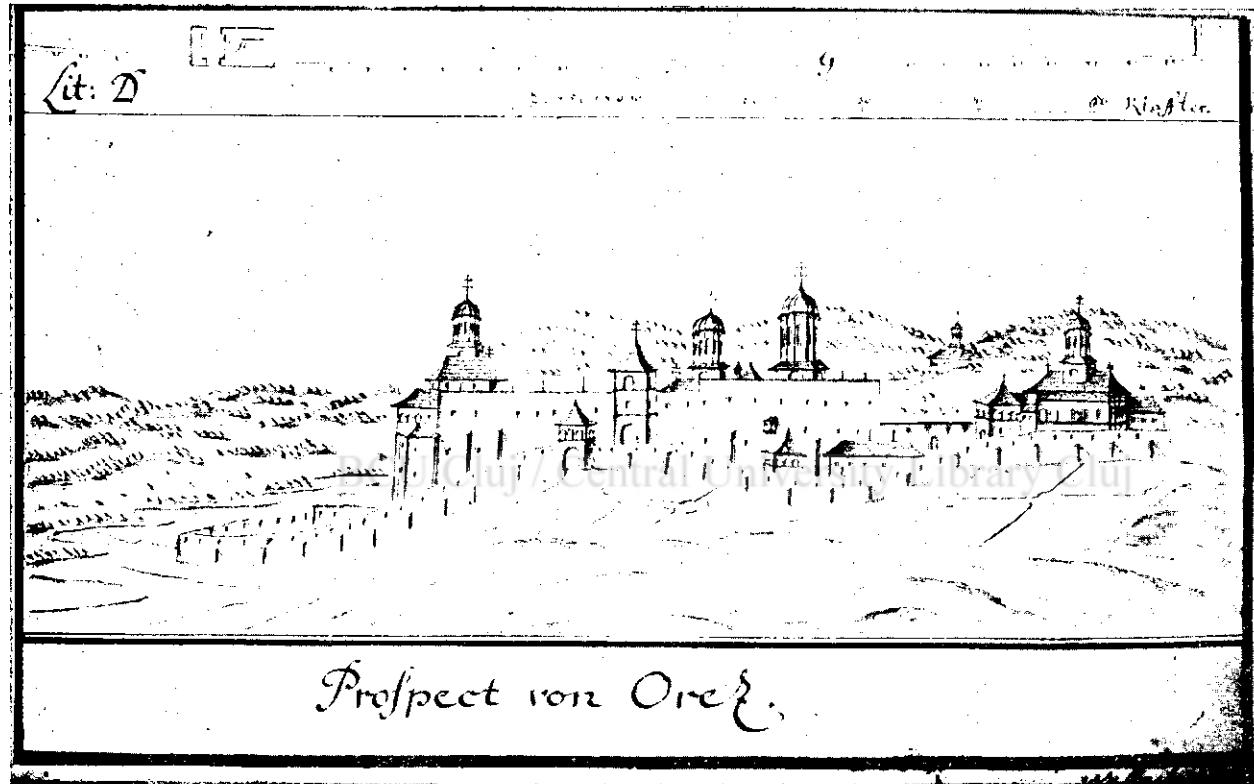
de minune la cunoașterea felului de cădire a vechilor hanuri și curții boerești dela finele secolului al XVII-lea și începătul celui de al XVIII-lea.

Cititorii domni a avut apoi grija să-și înzestreze clitoria atât cu moșii domnești și scutire de dări cât și cu podoaabe de mare preț. Din nefericire însă averile jau au fost secularizate iar podoaabele luate pentru muzeul național de către răposatul Tocilescu, scormonitorul trecutului nostru în același timp însă și despucetorul monumentelor de podoaabe cele mai de preț.

Așa de aici au fost ridicate: icoana cea mare a lui Brâncoveanu, despre care se spune că Domnul avea obiceiul să o pearte cu dansul pe unde mergea; apoi o cruce din lemn sfânt, legată cu aur și

și o școală profesională la care se înstruiesc și măicile mai tinere.

In figura noastră care datează din anul 1723 făcută de inginerii topografi insărcinați de guvernul austriac cu ridicarea hărtei topografice a Olteniei, observăm că mănăstirea pe atunci avea trei biserici, din care: una cu două turne, alta cu una în zidul interior puternic sprijinit pe contra forturi de care erau legate și chilile și a treia încurtea din afară. Biserica cu două turne din dreapta este biserică mănăstirii, cea din stânga cu o tură este biserică paraclis. Chilile sunt cu două etaje după cum se poate vedea cele două rânduri de ferestre. La biserică paraclis se observă și o legătură splendidă asezată cu privirea spre râu, pare o copie după mănăstirea Co-

destinilor la Zărnești, în care luptă și urmă generalul austriac Heissler, regimul său, doritor de a-i lua în captivitate, Constantin Bălăceanu, a fost omor

Se va fi gădit că aici să fie și loc
pentru alinarea durerilor trupești ne în-
timă a crede aceasta, faptul că Doam-
na Maria, soția sa, puse, în 1696 Sep-
tembrie 20, să se zidească lângă bisec-
ția mănăstirii și o bolniță : deci mă-
rinarea avea două roluri de înndeplinit :
cel de întinuire sufletească și altul de
întinuire trupească.

în familia domnitoare având obiceia să vină căt mai des pe la ctitorul ar pus de însuși zidit mănăstirea un paraclet, în 1696, de teată frumoasă, lăcașul unde cănd se aflau aici cei veni în liniste ca să aducă preaude și mulțumire Celui care a tot puternic să-i ceară indurare și ajutor învârte de grea cumpăna atât penel și ai lui căt și pentru tară.

impodobită cu diamante și smaragde; i s-a mai ridicat apoi frumoasa bibliotecă alcătuită din cărți alese grecesti, slavonești, românești, latinești, multe din ele foste proprietatea lui Brâncoveanu după cum se putea constata prin autografele și însemnările Domnului făcute pe ele.

La Ilurez se păstrează cu multă venerateție moaștele Sf. Procopie, dăruite de patriarhul Tarigradului, Iacov, în anul 1692, cu ocazia săfintării acestei mănăstiri. Tot aici se mai atâa capul sf. Mihailo adus dela Sinope cu cheltuiala lui Brâncoveanu și a soției sale Maria. Însărsit mai se păstrează aici și moaștele sf. Theodor Tiron.

Până în anul 1862 mănăstirea a fost locuită de călugări, în anul acela însă, călugării au fost trecuți la mănăstirea Bistrița iar la Ilurez au început să locuiască maicile.

Astăzi maicile aici se îndeletnicește pe lângă preamărirea lui Dumnezeu și căutarea bolnavilor, căci s'a înființat aici și un spital și cu lucru ca: țesătura șofei de lăuă numită mohair, tesutul covoarelor oltenesti și a borangicului.

In ultimul timp aici s'a mai înfăntat

mană din Vlașea. Cleopotnița era așezată deasupra ușei la intrarea zidului al doilea într-o turlă frumos lucrată și învelită cu ștăfă ca de altfel și chiliiile. Bisericiile căte treile erau învelite cu plumb după cum se poate constata din raportul inginerilor, care au rămas exizații în față acestei mănăstiri foarte frumoase și foarte bogată.

Curtea a doua are zid mai mic și crenelurile unite, este însă și aceasta sprijinit pe contra forturi.

In curtea a două se află o biserică cu o turlă lângă care se observă un ciardac de foată frumusețea.

Tot aici se mai observă o fântână și o casă de locuit. Deasupra ușei de trecere și prin zidul al doilea se află un turn de apărare la fel ca zidul mult mai mic ca la ușa cea dintâi.

biserică care este așezată la o distanță destul de mare de mănăstire.

Brâncoveanu așezată în singurătatea codrilor ce o înconjoară pe malul râului Horezul.

MIH. POPESCU

critica literaria

PREMIILE NAȚIONALE ȘI ALTE PREMII

de ION FOTI

Incontestabil că un premiu este răsplată unei munci literare sau artistice. Ele sunt o incurajare și sănt o încoronare. De la premiul de tragedie antică, trecând prin subvențiile și pensiunile acordate scriitorilor și artiștilor — în Evul Mediu și în epoca modernă și contemporană —, decernarea de premii de municipiu, primărie, instituții profesionale și de binefaceri — este o nevoie. De obicei, publicul mare nu înțelege pe toți creatorii și inventatorii, îi favorizează pe unii, îi neglijăază pe alții, nedreptăteste pe cei mai mulți.

Sunt premii date pe baza unui concurs, acela par cele mai bine date ; dar celealte sunt opera întâmplării și nu totdeauna sunt meritele.

Pemile Naționale, două la număr — al treilea pentru critică a fost desființat și înlocuit cu unul pentru artele plastice — pe care le-a înființat Ministerul Artelor; se dău anual unui poet și unui prozator din cei mai de seamă. În afară de reprezentanții S. S. R.-ului, Academiei Române, Ministerul Artelor, participă și toți cei premiați din anii trecuți.

Numărul acestora crescând anual, în doi sau trei se va ajunge cu timpul la o nouă Academie de premii, care va avea importanță sa.

Premii Naționale au fost acordate până acum d-lor prof. N. Iorga, prof. Bogdan-Ducică, Octavian Goga, Ion Al. Brătescu-Voinesti, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, M. Codreanu, Topârceanu, Ion Gorun (decedat), Cincinat Pavălescu, Ion Agârbiceanu și anul acesta d-lor Liviu Rebreanu, pentru proză și Alexandru Davila pentru poezie.

Cei doi premiați ai anului acesta au fost pentru „merite rare”, în domeniul Literelor!

In ce privește premiile Academiei Române, foarte neînsemnate, trec aproape fără să provoace curiozitatea de altă dată. Cu refacerea averei Academiei sperăm că și sumele de premii se vor mări, astfel în cât prima noastră instituție de cultură să fie în fruntea celoralte și în această privință

Societatea Scriitorilor Români acordă, de la un timp, premii destul de importante, care, însă, au darul să nemulțumească, din nefericire, când pe o tabără când pe alta.

Sperăm că și aici se va crea o opinie neclătinitoare, care să aprecieze just Până acum nouă nici se pare că S. S R-ul n'a fost mai prejos ca alte instituții, deși unii tineri infumurați de propria lor merite ar vrea să cucerească dintr-o dată și fără sfîrșiri toate cetățile.

Dacia Română în oglinda inscripțiilor și a limbii de azb. (I. Elementele Grecești) de Constantin C. Dieulescu.

D. prof. Diculescu de la Universitatea din Cluj are mai multe lucrări științifice de cea mai mare importanță pentru mileniu întunecat a istoriei noastre și tocmai se ocupă de epoca cea mai sumbră a năvălirii Barbarilor. Cele două

lucrări ale d-sale, în numele său, „Die Ge-
piden, Die Wandalen und die Goten,
au fost măgulitor — apreciate de cri-
tică specială din Apus. Paul Lehmann
în „Petermanns Geographische Mittei-
lungen” LXX (Gotha 1924) pag. 142—143.
scrie:

„Opera dovedește spiritul critic și darul de narătire al unui istoric îscusit, care, cu precauții și cuninte, calcă în domeniul Preistoriei să intre o măsură largă trage concluzii din asemănările Filologiei”...

D. Jahn în *Mannus*, 17 volum (Leipzig, pag. 137 și următoarele, spune:

Autorul este un adevarat explorator intr'o regiune nouă. Lucrarea este fructul unei eforturi conștincioase de decenii. Prin varietatea cunoștințelor de germanist, romanist și istoric, autorul a reușit, prin valorificarea precisă a izvoarelor disponibile, să clădească sigur și evident istoria gepizilor, care până acum fusese insuficient luminată.

Charles L. Grivain in *Revue Historique*, CXLX (Paris, 1925) (pag. 86-87), serie:

„Se vede importanța și soliditatea lucrării d-lui Diculescu. Cu izvoare noi de informații, cu o judecata foarte independentă și foarte sigură, cu respectul textelor clasice, mai ales exploataând pe Iordanes — Dixippe, a refăcut, a adâncit până la cele mai reici detalii istoria Gepizilor și a arătat importanța lor. Argumentele sale au întărít, în mod special, teza continuității Românilor în Dacia. Desigur că va fi primită cu recunoștință o operă de înaltă valoare unde sunt utilizate, deodată, texte istorice, obiectele găsite în morminte, monedele și elementele ligvistice“

Gepizii au stat mai multe secole în Dacia, dela finele veacului al V-lea până la începutul celui dela IV-lea.

D. Dieulaseu a găsit o mare influență a acestor barbari asupra poporului nostru, descoperind vro 270 cuvinte de origine germană în limba noastră. Reconstituind, în cele mai mici amănunte, viața lor, a rupt vălul unei părți din istoria poporului nostru.

Cum reese, din ultimele lucrări, asupra barbarilor (și chiar asupra Hunilor, cum este minunata carte Attila, rege al Hunilor, de Irișan, în ediția personalităților celebre). Barbarii n-au fost tocmai niște distrugători, incendiatori și măncători de civilizație. Din contră, ei aveau o organizație de stat, în multe privință, — în ceeace privește disciplina militară, sentimentul religios al tradiției, curațenia moravurilor, cu totul superioare Romei sau Bizanțului. Iată-ne, deci, ieșind din sfera romântică a istoriei.

Gepizii au trăit în pace cu poporul românesc, timp de secole, i-au influențat viața. Tatăl său, mai târziu, după căderea Gepizilor, s-a întărit legăturile cu Bulgaria, cu care am făcut primul și al doilea Imperiu, care durează până la epoca „descălecării” istorice. — adică peste cinci veacuri, iar influența slavă peste opt secole. Iatăcările de cunoștințe asupra mileniului nici nu se învătușesc cu luerările d-lui Diculescu și cu cele două monumentale volume ale d-lui prof. Al. Philipide asupra „Originei Românilor”.

Noua carte a d-lui Diculescu se ocupă de elementele grecești vechi în limba noastră. Cum reiese din inscripții pen-

trăiuniea civilizației și culturii greci a fost foarte importantă în Dacia. Meroase colonii grecești au fost stabilită din Asia Mică — în special — în Dobrogea. În afară de cult, aceasta a influențat tradiție și prin cuvintele împrumutate unele direct și altele prin asimilare, dică din latina vulgară a coloniilor. Astfel cuvintele: *drum*, *amurg*, *mur*, *mursă*, *spuză*, *brotac*, *brodă*, *scăd*, *natră* (firele urzelei dintre susul dindărât), *sarică*, (încătuțura de fier ce caprinde osia de la trăsuri) ; intinsătoarea sau lama lui), *ismă*, *usuc* (murdăria grăsă din nespălată a oilor), *sterg*, *pături*, *te*, *giră*, *stup*, *papură*, *martur*, *trufă*, *ciupă*, *răp* (murdărie pe corp, pe înuiu) (umflătură) ; carte, cor, dogal, vas, butie) trăgăni (cerbicea să fa animalelor de jug), *mustați*, *curte*, *osânză*, *mursă* (apă de mare), *dru* (bucata, care nu vine de quai ci de la *Kodra*).

D. Diculescu, cu inginoase și juste apropieri, găsește și un mare de elemente pastorale în noastră, din sorginte greacă: coaia albă cu capul roșcat), făie cu lâna scurtă, dar moale) : *părăsip*, *bârcă*, oaei bârcă = cu lâna joasă, *furcă sau furcană* = cu lâna lungă, mai bogată, dar mai aspirată; *percoată*=băltăță cu alb și cu rulăie, oaei laie, cu lâna neagră; *ceridoană*, oaei cu pete roșii; oile ruginii pe bot se numesc oadă oacăne; *peușă*= oaei cu un reștanțe; *bucherca* (cu coarne de boala ca și berbece prepeleag=eu pe coarnă; oaei *ciulă*, căreia îl hese un corn; apoi *sterp* și într-un sens oaeie, vacă, *femeie*, *stiră*=stiră; *ciu*=berbecele de doi ani, frântă și coarnele întoarse se numește *betal* (berbec neîntors, cu aptitudini de producere; *boleiul*=o turmă de mărimire mijlocie, ce nu trece de *rumeagă*; boitari ajutoarele păzăcopiilor tineri care mână turma: *buumurg*, *prcr sau prour*=timpul de la sau trei ore după miezul noptii și se mândră oile la păscut; *a umura* de la se lumina de ziua; *găleata*; *pătrnăica*=vas păntecos de lut, în care pane laptele la prisă și care sersește același timp ca vas de muls și cînd gătit; *putină*; *putenici*=putini și mică în care se bate laptele ca să facă unt; *brânză*; *tăřragă*=brânză vacă; *arichiță*=junctiță=după ce este torță stocă casă în cupe, rămâne reținută fierb și de-asupra ieșă urmă ceace rămâne în fundul căldării numește arichiță —, *zăgarnd*=sprănge de zăr, urda scoasă din casă se pună într-un săculeț astfel încât să zăgărnu; *leurdă*=ustureiu săzile careții, singular *căete*, *cărili* = băsticăță, că și carneea când se înșeste capătă niște viermuși numiți *murg*, *a rdñcheza*; *curmerin*; patru denumirea unei varietăți de struguri: *molura*, o plantă aromatică, cu flori lungi și lejeră; *mărar*; *busuioc*; *curmață* scurt cu două belcinge sau în capete, care servește a înădi o boală de alta, când trag mai multe perdeți; *străgalia*=o rotiță sau cerneală fierb ce se pună pe lângă capătă spre împiedică frecarea căpătă a umărului podului; *stun*; *urmd*; *trăpa* reapezi cu putere mai ales o-

plastică

SALONUL OFICIAL

Salonul Oficial de anul acesta s'a închis de curând. S'a vădit încă odată mulțumită creșterea în care se înțelege felul și ceea ce artile, formulează astăzi învinuirea următoare pe care cititorul le va avea dacă sunt sau nu, drepte.

Direcția Artelor prin Salonul Oficial săracită energiile artiștilor; Ea risipă avutul statului; împiedică munca intensivă.

Orice artist, stăpân pe meșteșugul său are năzuință firească să producă lucrări de seamă, care să-l cinstescă, cinstind și tara lui. În vederea acestui obiect vrea să muncească oricât de mult și intens, la unele lucrări, cu nădejde că la Salonul Oficial statul le va cumpăra dacă sunt meritorii.

Statul însă, prin Ministerul artelor, nu cumpără astfel de lucrări, fiindcă sunt sume ci cumpără numai lucrări eficiente, care poate lăua dela mai mulți. Cu sună aceasta, artiștii în loc să trimeată la salon o lucrare sau două munci, următoare din cele mai puțin munite, cu prețuri mai mici din care comisia salonului va alege. Repetat acest lucru în fiecare an, artiștii nu și mai își cumpără lucrări de muzeu, ci, devenind practici, fac mărfa care se vinde. *Salon ca și la Moisi: mărfa eternă*, spălându-se că mai adânc idealul, cu învățătură culeasă din muzeee și căci.

II

Statul prevede în bugetul fiecărui an o sumă anumită pentru cumpărarea „lucrărilor celor mai caracteristice și mai de valoare ale Salonului”, lucrări care, expuse în galeriile statului, au menirea

să reprezinte gradul de cultură artistică a întreg neamului românesc în decursul sutelor și chiar multilor de ani de aici încolo, să cum lucrările din muzeele europene de pretutindeni reprezintă epoca Renașterii, epoca lui Pericles și chiar epoca Faraonilor egipteni.

Ei bine, în loc de putințe lucrări demne de astfel de galerii, ministerul, prin comisiunea sa specială, risipește acea sumă pe un mare număr de lucrări putin meritorii de a fi păstrate în acele galerii.

Din punct de vedere umanitar nu se poate condamna fanta ministerului, din cel legat însă și administrativ, ea este absurdă.

III

Dar risipa sumei pomenite nu constituie numai o pagubă materială statului și una morală cu mult mai gravă: *ea taie avântul artiștilor spre creaționi imprestante*, căci la ce și-ar mai bate capul cineva cu lucrări de ani de zile, când știi mai dinainte că astfel de lucrări nu se pot vinde. Ar trebui să fie cineva prea bogat să se angajeze la o muncă atât de mare, fără să-i fie plătit măcar timpul de lucru, și artiștii nu sunt bogăți.

In privința timpului nu mai vorbesc de cei 4 ani, căt i-au trebuit lui Leonardo da Vinci să facă portretul *Geaconsei*, portret socotit neisprăvit de autor, după spusele lui Vasari, și nici de cei 10 ani pentru *Cina cea de taină*, ca povestire împreună îndepărtată de noi, ci venind la artiștii români din vremea noastră, vedem că Grigorescu și d. G. D. Mirea, mai mult decât 10 ani au studiat fiecare, unul la *Bulgaria dela Smârdan*, altul la *Alexandru cel Bun*, de oarece pentru orice lucru, dar mai ales pentru cele de compozitie, în afară de timpul cerut de execuțarea ei mai sunt studiile preliminare și con-

comitente cu execuția, studii de aranjament plastic și decorativ, studii de stil, studii de intrare în subiect; meditații, reflectări, căutări, controlări, încercări, reveniri, modificări (totale uneori), cari răpesc vreme indelungată artistului ce vrea să facă o lucrare *desăvârsită*.

Sub văpseaua tabloului *Asaltul dela Smârdan* sunt poate zece tablouri, diferite pentru același subiect, spune d. G. D. Mirea, care singur își aduce aminte că a văzut acest tablou, odată făcut complet, în înălțimea pânzei, ca să-l revadă pe urmă în lungime, să cum e azi. *Timpul nu reține decât ceeace e făcut cu timbul* zice Anatole France, iar înaintea lui toți maestrii penelului și ai dăltii au spus și dovedit acest lucru în operele lor.

Bine înțeles, că o lucrare de „longue haleine”, ca preț bănesc, trebuie să fie

N. TONITZA : Studiu

mai scumpă decât una de o săptămână sau câteva zile. *Asaltul dela Smârdan a fost plătit cu patru milioane lei de primăria Capitalei*, iar *Alexandru cel Bun, cu un milion de ministerul domeniilor*; dar numai cu astfel de prețuri se pot avea lucrări demne de galeriile statului.

In chestiunile de artă numai se potrivesc societățile curente de economie. Principiul de „bun și estetic” trebuie înlocuit cu cel de „bun și scump”; iar direcția artelor, în salonul oficial căutând să aplică primul principiu, a ajuns la rezultat opus celui dorit și urmărit de tară. În loc să pornească un curent de întrecere între artiști pentru crearea lucrărilor de valoare, ea le-a distrus orice avânt.

IP. STRÂMBU
Pictor, profesor la școala de arte frumoase

ION FOTI

vrăji, farmece: *săiastră*—zândă, *beregăta*; *plâmdan*; *spină*; *prapur*—membrana ce învăluie matrele; *hârcă*—teastă, cap de mort; *brâncă*—umflutura la gât, cap, erizipel; *uimă*—tumoare la gât; *ciumă*; *minegozincă*—umflătură, inflamatorie pe marginea plecapelor în forma unui bob de orz; *mătreacă*; *mesteacă*, *smidă*—smîrnă; *mur*; *dafin*; *dructe*—trunchiu de arbore; *jugastru*; *arțar*; *ismă*; *mentei* p. menthe; *cimbru*; *cicoare*; *cintăre* (plantă); *poleiu* (plantă); *brieiu* (plantă); *scaiu*; *lcai*—aconit (plantă); *papura*; *mătrăguină*; *ciumor* (plantă); *salamandă*; *sopără*, *drepnea* (pasare); *presură* (pasare); *uture* (bufniță); *hareț*—erete; cărabete (vierme); *omidă*; *licuriciu*; *bord* (bulgăre de pământ uscat); *lespede*; *târfă*, *nispă*; *plaiu*; *pârdu*; *geană*; *mire*; *tirfă*; *leoarcă*; *a porni*, pogoniciu, etc.

Din această bogată citate, se poate deduce munca imensă, capacitatea filologică extraordinară, pricepera și eruditie considerabilă a d-lui profesor Diculescu.

cișcă și cișcă...

SEZONUL MORT LITERAR pare a fi în toiu. Manifestațiuni: cea mai mare parte dintr-o perioadă, pare a-și fi luat un semnificativ „la revedere” dela o masă ceditoare fluctuantă, plină de lumi din cauza potențelor, sătulă de submedio-critica predejucări literare și tomai, din această, cauză nesigură. E o renunțare pe care o primește, cu placere.

Dar vacanța literară se manifestă, și altcum: despre o producție literară în acest timp editată nu poate fi vorba.

Ceva mai mult: vîntuna librariei, din cuprinsul căreia ceteriorul poate să se orienteze asupra multimilor cărti, împărăte, pară a fi renunțat pentru câtva timp, la finalizarea misiunii. Sensibilă la nevoiele imediate ale ceterorului pe care vacanțiumile climatice îl au transformat în vîlegiaturist — să gândit să-l servească și în această din urmă ipostasă, oferindu-i: o cangă, un alpenstock, o penache de botine, cu destinație estivă, un binoclu, o tolbă și poate 2-3 volume de literatură ușoară, astfel alesă încât, fără să contrazică plăcerile sportive, să jalonize, cu puțină contribuție sufletească, aparenta lor monotonică.

NE GÂNDIM ÎNSĂ la modestul intelectual, la același pentru care venirea vacanței echivalează cu o adevărată betie sufletească. Silit să muncească din greu tot anul, deprins să iadume material pe care, din cauza numeroaselor ocupării, nu a avut când să-l prelucreze, obligeant să se înconjoare cu volume și buchuri ai căror sens adâne și variat nu a avut când să-l adânească și sprit din banaltele „cauze materiale” de a evada din urbea intelectualilor lui oficiale, el va pușni înimiț de cele câteva săptămâni pe care o organizăție mecanică a serviciului îl le va pune — vrând-nevrând — la dispoziție; și va desfunda sertarele, va răsfoi toată agonia unui an de apariție literară și cu aviditate caracteristică, va culege de pe pagini în două spre uitare — florile imaginației unuia sau altuia dintr-o flăcători de limbă. Va celi cu nesaț, va absorbi sensuri nepătrunse, eroi și pasionați, se va simăta cu flăjdul nescat al artei și al vieții.

Natural că: și pentru unii și pentru alții vacanța echivalează cu o adevărată binefacere.

FIRESTE că „despre o vacanță com-

pletă niciu în literatură nu se poate vorbi. Destule reviste — mai bine înșiruite — continuă să înfrunte legenda necesității unei astfel de întrenuperi. Altele — mai puțin fortificate — au recours la sistemul mai comod al numerelor pe 2, 3 ori mai multe lumi. Ceva mai mult: cu o îndrăsneală de meșingele, altele încercă abia să scoată capul în atmosferă aceasta căreia îlopește și ucide. E desigur, o dovadă de interesant entuziasism și de remarcabilităță incredere în puterile înșinute ale artei care ar putea fi în stare să încearcă până și indiferența massei cetoane. Sunt gesturi pe care le înțelegem, de sămăcă și asupra cărora nu putem trece cu ochii închisi. E un secret loare că, adevăratul artist e indiferent la variatiunile atmosferice sau la acelora ale pieții... E în aceasta o interesantă explicație a artei lui — dar și deficitului ou care, de cele mai multe ori, foarte repede — închidează majoritatea revistelor noastre literare.

IN SCHIMB două produse noi, edevărata produse de vacanță se înstăpănește: magazinul ilustrat și revista-spectacol: și unul și altul, în măsură să vadă, să distreze mai mult simțurile elementare ale ceterorului: ochiul și urechea. Că și la noi aceste două specii pseudoliterare au prins — realitatea ne-o atestă: numărul lor e din ce în ce mai mare, calitatea lor e din ce în ce mai bună. Fără să merg mai departe să gândesc numai la această „Illustrație română”, despre care a mai fost vorba aici, care echivalează, — mai ales ca varietate și execuție tehnică — ceea ce însoțește lor străine. Iată de ce cred că, din punct de vedere editorial, vacanța literară e o adevărată binefacere. Ea a pus mijloacele tehnice în măsură de a se învăța pe sine. Iată de ce cred că apariția unor astfel de periodice e o adevărată faptă națională de care cronicașul împarțial trebuie să țină într-adevăr socoteală, căci, oricât de intelectual ar fi ieșită, simte, din când în când, nevoie evadărilor distractive.

CEVA MAI MULTĂ LEGATURĂ cu literatură poate a avea revista-spectacol. E, desigur, numai o pămure. Căci, la dreptul vorbind, de ce nu să arține societatea, mai degrabă ideelementul muzical, de cel spectaculos sau chiar de cel coreografic — tăcăt în măsură să facă din ea o aglomerare de elemente adunate din tot atâta domeniu? În realitate revista e tot atât de puțin literară, pe cât e muzică, realizare te-

trală sau numai dans artistic. Într-un de aproape, ea echivalează cu mai specifice de vacanță exhibiție prodo-artistice, o manifestație multiplă elemente diferite în măsură să ne să uităm și buncile și acetele, crizile, cerile, care au început să nu ne înțelegă; scăzută care ne călătoarează că nu putem duci la băi; copiii care nu au cam satisfăcut puțin rezultatul scolare; supențorii cari în vederea ducerilor, au început să ne facă frigipă; guvernul care pregătește să impună directe și indirekte, să viață scumpă, căldura, gândurile.

Iată, deces cred în necesitatea noastră, oricătre rele ar aduce, are acest mănuitor în viața călătorului nostru: îl ia de mână și amăgindu-l cu zahărul de limitație artistice — face să uite și să trăiască.

CAIER DE IUBIRE. așa este intitul volumului de versuri al doamnei Cerna, apărut în editura Tipografiei Naționale din Cluj.

Versurile doamnei Mia Cerna plină avânt tinerește și de imagini frumuse sunt curgătoare și sincere. Redându-mele două strofe din poezia „Caierul Iubirii”, — spre edificarea ceterilor noștri:

*Cu forța tinereții în brâu
Din caier luminos,
În pragul unui vis puștiu
Eu și erăjît am tors..*

*L-am răsunat cu fus de dor
În nopțile de argint
Si l-am udat adeseaori
Cu stropi de mărgarină..*

Prețul elegantului volum de 8 lei este numai de 50 lei.

Biblioteca populară „COMON Vrancei” (No. 2) apare sub însemnatul lui Simion Harnea-Naruja și închinat „memoriei în veci neuitătoare Domn Stefan cel Mare și Sfânt, în leul prăznuirii a 425 de ani de la moarte sa”.

Volumul poartă titlul: *Stefan cel Mare*, are 32 de pagini, tipărită de editura tipogr. „Luptă” din București, conține mai multe istorisiri și documente adunate din timbul Vrancei, cu un clement din 1845. În acest număr colectele sunt semnate de penele doamnei Mehedinti, Simion Harnea, președintele institutului al bibliotecii, Petru I. Macovei-Nereju, I. Răileanu și alăturătoarei.

Lauda noastră d-lui Harnea, căreia îi dorim viață lungă și prospătă.

Literara

oseama de cuvinte

din Journalul de Vichy, la rubrica "spectacole":

Luni 4 Iunie: *Tartuffe*, comedie în 4 acte de Emile Augier și Jules Sandeau din Academia franceză.
Spânzură-le, Molière!

Marele bogățăș F. s.. T. întrebă într-o iatărie, născopul M. t. i. o. dacă nu ar prefera să fie arhimilionar, în loc de arhiepiscop.

M. t. i. o. îi răspunse zâmbind:

- E drept, ambele cuvinte (arhimilionar și arhiepiscop) încep cu aceleași două silabe, dar nu sfârșesc la fel. Personalitatea arhimilionarei ar trebui să cugete în silabele cu care începe acest cuvant, și la terminația N'ARE. Cu arhiepiscopul cheștiunea stă astfel: menirea arhiepiscopului e scopul înalt pe care îl are dela Dumnezeu!

Marelle Jong, scriitoare, se adresă într-o iatărie lui Alexandre Dumas și-i spuse:

- Mam convins maestre că inima oamenului este stofa care se destramă cea mai din toate stofele!
- Poate că ai dreptate, răspunse Dumas, dar e și cea mai ușor de reparat!

O arhiducesă foarte bătrână și grăsă, din obicei să poarte toalete foarte decoltate.

Humoristul Bienstock întâlnind-o la o mese îmbrăcată și mai decoltată ca de obicei, îi spuse că ar trebui să renunțe la mai multă asemenea rochi.

Ah! îndureră întrebă surprinsă:

- Nu-ți place rochia, mă îmbrăcă urit?
- Nu e urit cum vă îmbrăcă, e urit și îmbrăcă! răspunse humoristul.

Sacha Guitry se plângă către un prieten să e plătită. Prietenul îl sfătuie:

- Încearcă de fii fericit!
- Cum?
- Căută un amor!
- Ur amor?! Iți dai seama ce spui?! Astăzi ar însemna să combat o plictisirea într'un pericol!

O jumătate și jumătate artistă, s'a mărturit de curind că un bătrân negustor de 60 de ani.

Tristan Bernard fiind întrebat ce spune despre această căsătorie, răspunse:

- Nu mă miră de loc!
- Cum, o femeie de 25 de ani, să conțină să și trăiască toată viața, cu un om de 60 de ani?...
- Toată viața?... Să nu exagerăm!... Nu toată viața ei, toată viața lui!... Nu văd lucru!...

Un crămpă de conversație între d-na Serignac și o prietendă:

- Pe cine preferi: pe bărbatul care se îl compromis pentru a salva o femeie, sau pe acela care o compromite pentru a-i salva onoarea?

- Pe acela care nici nu compromite, și nu se lasă compromis!

bazar

MASCOTELE LUI ASSOLANT ȘI LEFÈVRE.

Aviatorii francezi Assolant și Lefèvre, au avut, în cursul raidului lor peste ocean, căte o mascotă. Descințând la hotel Lotti, Assolant a deschis o cutie de lemn în care își tinea mascota. În ea se afla un mic cameleon viu. Lefèvre însă avea altă mascotă. Într-unul din buzunarele hainei avea o bucată de azimă. Aviatorul susține că aceasta i-a adus noroc de oarece și evreilor le-a adus când au trecut Mareea Roșie. El pretinde că apele său despicate fiindcă evrei își pușeaseră toată nădejdea în forța unei bucați de pâine coaptă fără maia.

SHEIKUL DIN MOSSUL

Zilele trecute a murit la Mossul, un seik, în vîrstă de 120 ani. Pe urma lui au rămas patru soții, una din ele foarte Tânără, și 100 de copii, nepoți și strănepoți. Cel mai mic copil al lui e în vîrstă de 10 ani șiind, după cum se vede, născut, când șeikul avea 110 ani. Acest caz de longevitate și virilitate pare a fi unic chiar și în Mossul.

REVANŞA

Lord Lister, vestitul chirurg englez, a fost chemat odată, la miezul nopței, la un bolnav închipuit. După ce l-a examinat, Lister l-a întrebat pe un tânăr grav:

- „Ti-ai făcut testamentul?”
- „Nu, răspunse bolnavul îngrozit. E așa de grav?”
- „Trimite numai decât să-l cheme pe notarul D-tale!”
- „Dar, dragă doamnule doctor...”
- „Trimită numai de căt! Chiama și pe tatăl d-tale și pe ceilalți membri ai familiei!”
- „Așa dar... trebuie să mor?”
- „Nu, dar nu vreau să fiu singurul nebun re care îl scoli la miezul nopții din pat!”

BALUL CALEDONIAN

Unul din cele mai importante și mai selecte baluri londoneze este balul Royal Caledonian, care și-a celebrat, anul acesta, optzeci și unu de ani, de existență. A fost dat prima oară, ca o reuniune intimă, în 1878 de Ducele de Atholl; azi însă a devenit un mare eveniment social și filantropic.

Are nu mai puțin de zece patroni de viață regală, printre aceștia fiind regale și regina, prințul de Wales și ducele și ducesa de York. Anul acesta, au luat parte la balul caledonian o mie cinci sute de persoane. Bărbați în costume obișnuite nu sunt primiți la bal.

Invitatul nu poate să apară decât în ținută de seară, un costum de highlander, de vânătoare sau în costum de curte. Doamnele se îmbrăcă de obicei în rochii albe, saloanele sunt bogat ornamentate, invitații măscându-se într'un ocean de lumină revărsată de niște uriașe candelabre de cristal. Se dansează numai dansuri scoțiene.

caricatura zilei

DUPĂ 30 DE ANI...

— Cum, tu nu mă mai recunoști Paul? Eu sunt Mihai, prietenul tău din copilarie...

— Ah! da, da! ce placere! Apropos, tu îmi datorezi 300 de franci, pot să îmi-i dai.

(Dimanche illustré)

CIRCUMSTANTE ATENUANTE

PREZIDENTUL. — Așa dar, d-ța faci parte din acea bandă de pirați? E adevarat?

ACUZATUL. — Ah, nu, d-le preșident, facească Dumnezeu!

Eu sunt numai membru de onoare...

(Life)

Pagini uitate

LUME NECĂJITĂ

ISTORIA UNEI POLITI

de IOAN GORUN

— N'aveam nici o nevoie, nici una n'aveam, mi se tăngueste vărul Marinică; — te-apucă uneori așa căte-o nebunie, ca o amețeală... Adică nu puteam eu să slau binișor și să-mi văd de sărăcie?... Ei nu, zice dracu-Scaraotki, că altfel n'o să-i zic, hai și tu cu istoria!

Că era unul de dădușe la gazeta păcunică, dus-fintors, trei zile de plimbare, mâncaire, băutură, cască-gură, ieftin de tot, și poti zice căi fost și tu la Iarigrad, — Constantinopol care va să zică. Eu aveam ceea ceva parale pușe la o parte, numai că imi lipseau așa vr'o doi poli. — Nu mă duc, zic, — lasă altă dată. Da Scaraotki de colo: Ba să te duci, — când îi mai avea așa ocazie? Bine să mă duc da' nu m'ajung din parale! Ei, te-i împrumuta și tu acolo, de unde-va cu ce-ți lipsește, și-i plăti când vei avea.

Săseșa mă îndreptă la un prieten la unu de aia de dău parale cu dobândă. Mă pun garant pentru dumnealui zice, — adică pe mîine; — are proprietatea la măhiila — acumă știi, vere, cocioaba aia, — căre puteți să vă convințeți, întrebăți și priin vecini, persoană solvabilă... Ei alea toate de bag seama se spun la o așa adică. Ce mai încoace încolo, se încredințează negustorul și imi dă doi poli pe îscălitură. Îscălesc eu polița aia, măcar că văd acolo scriis 50 de lei și eu nu luasem decât 40. Da-mi explică pretențul la ureche: e pe trei luni și-ți oprește dobândă înainte; așa e regulă.

Bine, fie negulă, — mie mi-era de grab'acum să mă văd la Stambul, să beau cafea turcească veretabilă și tutun de ăla de spus cei cari-și aduc aninte dinainte de monopol... De, — nu pot zice cări fi ceea mai amintiteri decât pe la noi, — dar niște pilaf am mâncat mai târziu cala Trei sarmale... Încolo frumos tot, popi, căimi, corăbiu, — toate alea. Lăsă-le încolo, că nu vreau să fac acuma suvenire de călătorie.

Imi rămâse, dragă, destulă suvenire poliță, că peste trei lumi nu putui să plătesc; lasă, zic, o mai așteptă el negustorul, și i-oi plăti, când m'oi înlesnă.

Ce-i dreptul a cam tracut niște vremne, până m'am înlesnit. Ba încă de nu venea unu cu o hârtie de zicea că să mă duc la judecată, poate că tot o mai amânăm. La judecată nu m'am dus, ce era să mă duc? că doar nu tăgăduiam nimica, dator eram patruzezi de lei, și cu dobândă cincizeci.

Mă duc eu ca ne va să zică la prăvălia de unde lutasem paralele.

— Am venit, zic, pentru o poliță, și duc mâna la buzunării hârtiei unde în portofel.

Ală de după teșghea se încrunță la mine.

— Nu-i aicea domnul director zice:

Zic: Ce director, nemîșorule, că d-ta îmi dăduși paralele și încă tot d-ta îmi opriș și economia, camăta care se chiamă. — Apoi nu, zice, — că acumă nu mai suntem bancă de comandă, că sunte cumperativă.

— Cumperativă oji fi, dar eu n'am venit să vă mai cumpăr mânfa, am venit să vă plătesc.

Dacă a înțeles el că nu venissem să cer parale, a schimbat-o pe dată:

— A, zice, ai venit să plătesti, asta e altceva: poftiți, sedeti. Imi ia scheltuirea, caudă într-un catastif și iar își bolovănește ochii la mine.

— Cambiu protestat, cheltuili de judecată, dobânzi, dobânzi, întârziate, — ce tot îndrugă el acolo, — numai când auz: „face nouăzeci” — mă ia cu leșin nu altceva.

Nouăzeci de leușcani era tot ce aveam în buzunar, și de unde socoteam să-mi mai rămână doi poli... De, ce să faci? Plătesc eu și după ce oftez din greu dau să plec. Numai ce aud de la spate:

— Ia stai stimabile, da cu poliță ce facem?

— Alăia, zic, și-o las dumitale suvenir.

— Păi stai că nu merge așa; trebuie plătită, zice.

— Cum? Nu și-o plătii acușica, cu vîrf și îndesat?...

— Nu, zice, altele fuseră cheltuelli, dobânzi și etetera; mai trebuie capitalu!...

...Ce să mai zic? cum nu mai aveam chioară, mă pune de mai îscălesc o hârtie-vezii dumneata, oameni mișloși, cred că cel ce n'are—nici nu mai m'am uitat la ce era pe hârtie, așa am îscăllit-o că se uita la mine și-a plătit și își înțindea barba, de parcă zicea: Ei, ai îsprăvit odată?...

Apoi mai trece nițelus, așa — ce vrei vere, vremuri grede; — numai că mă înlesnesc și de 50 de lei.

Mă duc iar la barbosu: — Ei, zic, iată că v'lam adus acum și capitalu.

Seot eu și doi poli și două patace și-i însir acolo pe teșgheaua lui. Se uită și ea, că iată cu nasu în catastifuri...

Bine, zice, astă-i capitalu; dar ce ne facem cu dobânzile de întârziere, cheltuelli de protest, judecată și etetera?

— Păi nu și le plătii și pe alea mai când fuise?...

— Mi le plătii, mi le plătii!... alea au fost pentru, alăt cambiu; eu vorbesc de asta de acu...

— Află-l, astă... de căte ori luai eu parale dela ăstia, nemîșorule?...

— Ei las-o, — il intrerup eu pe Marinică, — las-o n'o mai înfinde, căcumosc eu astea pe de rost. Spune mai bine căt mai este dator, să îi ordon că înțeleg eu acu de ce ai venit.

— Uite ce e. — zic eu după ce îl poliță vărului Marinică. Eu am cunoscută pe unu de-i zicea Badea, Ilie. Asta era un om intotdeauna vesel, căpăca a lui era lumea toată. Niciodată nu l-am văzut înconjurat îngândurat, căr, necum să se tănguiască el căpentiu vre un neajuns sau vreo situație.

Si tare'l pizmuiam pentru asta,

De aceea, într'ună din zile, il întreb:

— Ia ascultă nene Hantile, cumă d-ta de este intotdeauna vesel și tărit?

— Apoi uită cum nepoate, — împreună punde el: Așa mi-am intocmit viața să am intotdeauna cu cinci parale mult decât imi trebuie...

A plecat vărul Marinică, — căteori îl întâlnesc, de departe în semne de parcă vre să zică: Da și tu, stiu, stiu, vorba aia... Cu cinci parale mult decât îți trebuie...

C. BELCOT în „Institutor”

carți redăte în extrase

ERROMANGO

de Pierre Benoit

Noul roman al autorului Atlantidei de două ori celebră, poartă drept motto următoarele rânduri: «iar acum, scriind îmi revine ca o lumină cum că nu mi-a fost cunoscut numele de familie al aceleia pe care am avut-o de prietenă».

Froza, anodină prin ea însăși, e semnată: Edgar Poe; trebuia accentuat. Unui renume și unei tipse de nume se datorește aşa dar: Erromango. Astfel, desfășurându-se cu o progresivă îscusință, a purces o povestire care ar fi fost pe placul halucinantului inspirato.

Vorbele sale s-au instilat în imaginația fertilă a scriitorului de azi precum în creerul eroului său să aornică imaginea Alicei.

Motto, incubație spirituală, cadrul acestui omor postum, sunt în perfectă compatibilitate. Erromango e povestea unui organism stors de frică, iar disformațiile treptate pricinuite de ea în spiritul unui om teafăr, ating un dramatism culminant prin faptul că cetitorul se înfraptă din sbuciumul eroului. Interpretările bolnavului, arbitrară dar plauzibile, efectele lor de posibilitate savant graduate, ne dumeresc în oare care măsură și astfel interesează încontinuu.

Erromango e o insulă din Arhipelagul Melanelor, în plin Pacific. Acolo Fabre, ideea unei importante societăți din lume și-a propus să facă crescătorie a speciei de oi franceze amatoare de nezelă, fapt contestat în Australia.

Ei e în parte locuitorii și de Cani, și sau cocoțat pe munți creșteți și noaptea aprind focuri fantasice. În partea locuitorilor din insulă e limitat: nu reformat, ramplit, română, politică, mai de temut decât arată. Un văduv hursuz, susține mai puțin primejdios decât

intim începe ostilitățile din ora intâi: cel din urmă ecou stârnit de vaporului muri. Fabre simți său o tăcere pe care nu o cunoaște încă. Atunci, numai a înțelese că rămăsesec singur.

„Erromango! șopti el, cea mai frumoasă dragoste din viață lui, la drept vorbind, singura dragoste. Resimțise desigur, o durere atunci când ea plocease, nu însă durerea pe care ar fi trebuit să o resimtă. Atunci, el nu știa. Acum, știe. Cunoaște valoarea pierderii ce suferise. Si să nu i să spună, mă rog, cum-va

că Erromango și dracovenile de acolo, îi întărau imaginația de o săptămână încoace, îi luau mintile. Nu, fapte exacte, precise, îl hărțuiau pe Fabre. Avea de unde să aleagă. Fiecare din amănuntele cu privire la zilele prea scurte pe care le petrecuse lângă doamna dela Rose Bay, merită să fie învăiat, să nu fie lăsat prădă uitării. Așa de pildă, odată — se cunoșteau de foarte puțin timp — ea ținuse să vază orășelul din Munții Albaștrii, unde el fusese în pension. În tren ei răseseră ca niște copii de ceiace le trecuse prin oujet: de cum vor sosi, se vor duce la Jiceu, șiacolos

Pierre Benoit pășește cu o admirabilă siguranță pe linierile misterioase ale grozăviiilor lăuntrice și exterioare. Cine se poate opri să nu urmeze?..

după ce vor fi cerut să vorbească cu directorul, ei și vor explica că erau o tanără pereche din Sidney și că ar dori să-i încredească băjețașul lor.

După treisprezece ani, nu-i era frică lui că ar putea fi recunoscut. Așa și făcură. Era acelaș director. Vizitără împreună cu el stabilimentul. Fabre revăzu clasa de studiu, sala de măncare, dormitorul, sala de așteptare, unde mai căsa il îmbrăcașe cu haine de doliu.

„Soția mea ar fi dormit să vază infirmieră: băjețelul e cam delicat” și bătrânlul cum se cade, care odinioară îl trăsesese de urechi în mai multe rânduri, deschise, fără a se face rugăt, încă o altă ușă. Când se întoarseră iarăși pe piață mică din orașel și pufni râsul de bine ce reușise gluma. Si de deodată, simțiră căt de falș răsună râsul lor.

Fabre, trăgea cu ochiul spre veriga de aur dela mâna stângă a tovarășei sale, veriga aceleia pe care el o numise soția lui. Ea surprinsese privirea și îi răspunse printr-un surâs jalnic. În acea seară, doamna dela Rose Bay, se prefăcu că o doare capul, și se reîntoarse la soții săi, fără a mai trece pela *For you alone*. A doua zi, când se întâlniră, tristețea ei nu se împărtășise cu totul. Ca de obicei merseră la preuniblare. Spre seară, ea se tângui că și e frig, și cum Fabre îi propunea un pufoch, „Da, — zise ea, dar nu la Victoria!“ Voia să aleagă singură unde... El nu se impotrivi. „Unde mergem?“ întrebă el pe când se coborau George Street, în direcția porții lui. Putean mai târziu, înțelese. Se aflau în fața barului pe care odinioară îl întărau părinții lui. De oarece ea îl conducea acolo deadreptul, fără a fi șovăit căt de puțin, este că mai venise pe acolo după indicațiile pe care i le dăduse

el, de vreme ce judecând ilupă privirile ei neatente, el crezuse atunci că de abia îl ascultase. Cât de dragă îl fusese în clipa ceia! „Să nu învățăm...”, spori el. Dar ea împinsese ușa. Nicăci nu se schimbase nimic. Într-un colț, se afla încă fântâna de arăină urte, când Fabre se întorcea dela școală, maică-sa îl spăla pe măini, pentru a-i le curăți de cerneală. O femeie grăsună, servea vin unor marinari, tăcuți rezemați de bar. Perechea nu fu lăsată de nimeni în soamă. El bătuță pușch-ul fără o vorbă, și ieșiră. Pe un cer portocaliu se fugăreau țipând cu jale rândunicele. Iată amintirile pe care i-le lăsase doamna dela Rose Bay. Nu-i treceuse însă prin gând să le evoace pe acestea în timpul dejunului de pe „Myosotis”. Se înțelege, Domnii Crepin, Guiborg, Boze și consorții ar fi fost în drept să li se pară ciudat cum profesorul lor găsea cu cără tragă un chef.

In alt rând — iar acum Fabre își reamintea ziua de parcă ar fi retrăit-o, și Dumnezeu stie dacă din mai multe privințe n-a fost mai bine să nu și-o fi reamintit nici odată — își preocupașă după amiaza la grădină botanică. Era înară Sâmbătă, zi în care prin parcurile din Australia se văd sorofărând printre boschete, o cete de predicatori negri, — adventiș, preșbiterian, mormoni, baptiști preoslăvind. Mântuirea, bucatăria vegetaționă și acelle minerale. Nursele roșioare își asculta, și cojilaș; rotunjiori se oprișe și uită de jenă privindu-i. Fabre și Tânără femeie se adăpostiseră la extremitatea de nord a grădinei. Se zice că cu o sută de ani înainte pe cămăl golful Sydney păstrase încă frumusețile nestăbălitelor codri, soia lorului Macquarie, unul din primii guvernatori ai statului New-South-Wales, venea acolo, cu podobă à la Romney, și visa la frumusețile Angliei sale natale. Locul acela poartă numele de „Scăunul Lăzii Macquarie”: Un promotorul de granit umbrit de arbori ale căror ramuri se apleauă până în mare. Tânără femeie tăcuțe de cătăva timp, atunci Fabre o întrebăse la ce se gădea:

„Aș dori să fiu îngropată într-un loc asemenea acestuia” răspunse. El nu lăsase atunci în soamă nicio vorbă, pe care orice bărbat le-a auzit cel puțin odată în viață. Acum, de curând și le reamintise pe neașteptate. Cu ce ocazie, iată ce voia el să preciseze. Patru, sau cinci zile după ce trecuse vasul „Myosotis” Fabre dormie să mai alunge gândurile negre, pornise la vânăt de răte sălbatică împreună cu Gabriel. Erau la pândă înăărățul unui deșis de arbori tropicali. La picioarele lor cîstăcul verde al mărei era atât de străvechi încât se zăreau peste de aur și purpură, fugăindu-se printre mărgărituri, ca niște colibri deasupra unui strat de flori.

Gabriel auzi deodată un ușor suspir. Săpânul său lăsase pușca să alunecă jos la pămînt, iar el cu bustul răsturnat pe spate ducea mâna spre inimă.

În același timp, odată cu dominea exprimată de prietina lui trecătoare, o altă amintire se ivise în memoria lui Fabre, o amintire mult mai recentă având abia patru luni, amintirea celui dintâi vizite — singurei vizite, pe care o făcuse la Longstal. Era și acolo un promontoriu umbrat de arbori. Iar sub acoi arbori, un mormânt Mormântul Doamnei Jeffries? Fără îndoială, da. Bine, dar atunci? Doamna Jeffries? Să fie cu puțină?... Doamne, doamne! toată viața să ne urmărească astfel faptele din trecut, se poate? Să nu ne piară nici cănd urmă, haită de lupi? În clipa aceia Gabriel își privise săpânul, groaza pe care el o resemătise reflecta searbăd pe acea care se cinea în ochii lui Fabre.

Ah! acum amanul doamnei dela Rose Bay avea dreptul să fie mulțumit, însăși astfel *aflase pentru ce îi era frică*.

Fabre se răsărătea. Se săturase. Sănatatea, opora și erau compromise, nimicite de spectre. La ce bun să fil oții de știință, să ai un spirit pozitiv și să nu te învărți totuși cătă ţine ziua în cercul unei grozave, zadarnice fantasmagorii. Putca pună capăt acestor farmece. Avea un mijloc să descopte adevărul, oricare ar fi fost el. El bine să hotără. El va ață, chiar în acea seară. Să-l ață? Expresia era greșită. El îl și AFLASE. Trebuia să-l demonstreze în mod tangibil înăărând hotărător orice îndoială. Numai astfel nu va fi ispitit de aci înainte să se folosească de cel înțăi pretext în scop de a-și înăsti temerile intemeiate. Adevărul trebuia să-l vadă cu ochii, să-l pipăe cu măiniile lui. Știa unde se putea culege dovadă, știa să cerceteze la izvorul ei. El sau nu e un obicei să se grăveze numele morților pe morminte?

Era seară cu luna. Fabre pleca de acasă înainte să fi răsărit luna. Luase, cu el o lampă electrică. Arme, nu; la ce bun! Se găndise o clipă dacă revolverul nu i-ar fi fost prietenios, nu doar în cazul unei întâlniri cu Jeffries, ei dacă cumva nemorocul i-ar fi scos în cale pe cei ce apărăteau focurile în mitunerie, acei ce cohoreau în fiecare lună la plajă, pentru a strângă apă de mare în tuburi de brătărie. Apoi, nălăcise umărul. La ce bun!

O adiere uscărată se tăra gemânt, printre erbulice întunecoase. Fabre înainta cu puști mașinăli, se fereau de rădăcini, de ridicăturile de pămînt, mai lesne de cum ar fi făcut la lumina zilei. Mersul său avea mărunta siguranță a sounambulilor. Îi bătea inima, dar nu cum bate inima celui care îi e frică. Sar și

zis florii delicioși ai amantului teaptă un rendez-vous. Astfel, cu urmă, plecase el spre cea din întâlnire cu doamna dela Rose Bay, călătorește la nord-est de Sydney, extremă a golfului, pădurea Reservație; un loc dosaric, cam asență cestula, și pe colo malul mării părăsit din cînd în cînd pentru a conjura o bucată de stâncă, un spănzurând peste unde... Niciodată sgomot de cătă la mărei, și gamă vîntului prin copaci.

Fabre avea acum numai o prietenie care încearcă să-și ajungă celul, să-și trezească caleagă o certeitudine oricărui fost. Cum să-și pună multumi el, acum cu lucea nedemnă îndoială, încă un sfert de oră, și va fi încreștușă a cocotierilor curățării mormântul. Păși cu mai multă prudență, nu-d era frică, — încă odată, vea de ce se teme — dar nu văzut amintea sosirea înainte de a fi înăărând. Apoi, toate se schimbă, păcă dacă îl înțepește aci pe Gækkin, carăchina care chăluse pe Gækkin.

Luna filtră raze prietene frunzele de palmieri. Dorința lui Fabre împlină. În suflare năvăză sprijinul emoție imensă. „Iubita-mea, se repetând și ajucăpe cu gheare iubita mea!” Așa cum se îngenează patul unde odihnește o femeie îngăduință adâncuri de drăguțighil gravă, cu brațele deschise, și o îmbrățișare. Luna își urmărește pe cerul desert. Lumina ei, unde uneori îndărățul unui om frunze mai compact. Mormântul și se ascundea înăărând pe măndăriile ale lui Fabre îl păzind și îngăduind cu nălăcire, cu drapsă.

Însăși, însănuți un holot sunătea lui se își de pieptă...

Pe piatra aceia nu se află nimic, nume, nici pronume. Nimic. Cincizeci zile mai târziu avu loc un judecător, sub aparența lui înășteptat, să-i prezinte decat acela că avea înăărând pe măndăriile lui. Apoi, totul de acum se aliase împreună.

(Sfărșitul în Noulă)

